

Javier Tébar Hurtado (Ed.)

La dignitat obrera

Recordant l'Àngel Rozas

Pròleg d'Enric Juliana

fundació
cipriano
garcía

materials d'història de l'arxiu

Javier Tébar Hurtado (Ed.)

La dignitat obrera

Recordant l'Ángel Rozas

Materials d'Història de l'Arxiu 9

Consejo editorial

Javier Tébar Hurtado (director), Sebastian Balfour, Genís Barnosell Jordà, Jordi Catalan Vidal, Xavier Domènech Sampere, Montserrat Duch Plana, Albert García Balañà, Carme Molinero Ruiz, Stefano Musso, Mary Nash y Ricard Vinyes Ribas

TÍTOLS PUBLICATS

1. José Fernando Mota Muñoz, *Mis manos, mi capital. Els treballadors de la construcció, les CCOO i l'organització de la protesta a la gran Barcelona (1964-1978)*
2. Andrea Tappi, *SEAT: modelo para armar. Fordismo y franquismo (1950-1980)*
3. Isidor Boix, José Luis López Bulla, Carles Navales Turmos, Javier Tébar Hurtado (Ed.), *Conversaciones en Colomers. Reflexiones sobre sindicalismo y política durante la transición a la democracia en España.* (Prólogo de Joan Carles Gallego Herrera)
4. J.F. Mota Muñoz, J.M. Rúa Fernández i M. Vicente Izquierdo, *“Cuellos blancos”: de empleados a trabajadores. El movimiento sindical de banca y ahorro en Barcelona (1955-1980)*
5. Nadia Varo Moral, *Las militantes ante el espejo. Clase y género en las CC.OO. del área de Barcelona (1964-1978)*
6. Manuel Pérez Vera, *La Pegaso: nuestra fábrica. Las CCOO como las habíamos imaginado (1966-1985)*
7. L. Filella Carballo, Q. Fornés Salillas i J. Mayol Calvet, *Millorant la qualitat i les condicions de treball a l'educació: 40 anys de la Federació d'Educació de CCOO construïm educació a Catalunya*
8. Núria Sánchez Masip, *Cuando vengan los nuestros. Nando y Maruja: una historia de solidaridades*

Javier Tébar Hurtado (Ed.)

La dignitat obrera

Recordant l'Àngel Rozas

Pròleg d'Enric Juliana

Fotografies: Fons AHC – Fundació Cipriano García – CCOO de Catalunya

© Del text: els autors

© De la present edició: Fundació Cipriano García - CCOO de Catalunya

Disseny i maquetació: Miquel de Toro

Imprès a la UE

Dipòsit legal: B- 15608-2015

ISBN: 978-84-09-24978-7

SUMARI

<i>Pròleg. Al principi va ser una taca d'oli</i> Enric Juliana	11
<i>Ángel Rozas: La utopía cotidiana del sindicalismo</i> Javier Pacheco	19
<i>Fundador de CCOO y padre noble de la izquierda</i> José Luis López Bulla	23
<i>10 anys sense l'Ángel, però amb les seves ensenyances ben vives</i> Joan Coscubiela	27
<i>Un Ángel una mica gramscià</i> Joan Carles Gallego Herrera	31
<i>Els meus records de l'Ángel</i> Alfons Labrador	35
<i>La militància obrera</i> Carme Molinero	37
<i>Dignidad</i> Ángel Abad Silvestre	39
<i>Recuerdos imborrables</i> Ramon Alós	41
<i>Un cielo de corazones rojos</i> Javier Pérez Andújar	43
<i>Ángel Rozas</i> Jordi Guillot	45
<i>Nuestros recuerdos</i> Benito Quero Simón y Javier Sánchez del Campo	49

<i>Militàncies continuades</i>	
Rosa Sans Amenós	51
<i>En record de la teva imatge</i>	
Lluïsa Vinyals	55
<i>Una honestedat personal i cívica</i>	
Pere Ysàs	57
<i>Homenatge</i>	
Angelina Puig i Valls	59
<i>Lo nuestro</i>	
Juanma García Simal	63
<i>Un hombre de “buen sentido”</i>	
Giaime Pala	65
<i>Deu anys sense l'Àngel</i>	
Xavier Domènech	69
<i>Una razón apasionada</i>	
Javier Tébar Hurtado	71
<i>Desde el sótano de la Historia</i>	
Andrea Tappi	75
<i>Tribut</i>	
José Maria Romero Velarde	77
<i>Un universo afectivo y la calva de Lenin</i>	
Laura Rozalén	81
<i>El derecho al horizonte (lo que aprendí de Àngel)</i>	
Xavier Blanco Luque	85
<i>Sin organización, las ideas no avanzan</i>	
José Fernando Mota	89

<i>Un hombre de pequeña estatura y gran corazón</i> Carles Vallejo Calderón	93
<i>En el millor sentit de la paraula bo</i> Xesús González	97
<i>París, el míting de Montreuil i record de l'Àngel</i> Montserrat Torras i Enric Cama	99
<i>Luchador infatigable de la causa de los trabajadores</i> Josep M. Rodríguez Rovira	103
<i>Un retrat curiós al penal de Burgos</i> Joan Gimeno Igual	107
<i>L'ambaixador a París</i> Joan Antoni Gonzàlez i Serret	109
<i>Allí donde lo ves</i> Marià Hispano i Vilaseca	115
<i>Diez años con las palabras de Ángel</i> Miguel Martínez Llanas	119
<i>Trobades vespertines a Belgrad</i> Carme Ortega i Jaume Puig	123
<i>L'Àngel de la guarda de la memòria de CCOO</i> Andreu Mayayo	127

Pròleg

Al principi va ser una taca d'oli

Enric Juliana

“Hay un grupo de peones en Asturias. Siete peones. Son negros como el carbón que cada día les tizna la ropa, rostro y manos —marchamo de clase— en el pozo San Nicolás, ‘la Nicolasa’, de Mieres. Pero hoy, 6 de abril del 1962, estos siete picadores que trabajan en la capa novena del subsuelo, a casi medio kilómetro de profundidad y bajo una dureza extrema, han decidido que no van a ensuciarse. Se plantan.

Están hartos de los abusos de la empresa. El último ha sido reorganizar los turnos de trabajo, lo que impide a algunos mineros sin vehículo ir y volver de sus apartadas aldeas mientras reniegan del mísero jornal que la empresa se niega a incrementarles. Así que deciden parar. Son siete: Francisco, Aníbal, Eugenio, Jovino, Eladio, Abelardo y José. No les mueve la política. Que nadie les hable del antifranquismo: uno de ellos, Francisco, el Toru, falangista, hasta se alistó como voluntario a la División Azul para combatir el comunismo en tierras soviéticas veinte años atrás.

Ahora los siete peones de Mieres están dispuestos a poner en jaque una mina. Y sin pretenderlo ni imaginarlo van a poner en jaque a todo un régimen en apenas dos meses.”

(*El peón*. Paco Cerdà, “Pepitas de Calabaza”, 2020)

Ángel Rozas va moure peça abans que el set peons de Mieres possessin en escac el règim amb la vaga minera d’Astúries. La protesta dels set peons es va transformar ràpidament en una aturada pràcticament general a tota la regió que va saltar després als tallers i les fàbriques del País Basc, amb ressò a Madrid i Barcelona. Va ser la primera protesta obrera de caràcter general a Espanya des del final de la Guerra Civil. La història diu que les comissions obreres havien nascut cinc anys abans, a la mina asturiana de La Camocha, també d’una manera força espontània. Una vaga i una elecció directa de representants al marge del sindicat vertical que es constituïren en comissió obrera. Hi haurà repressió, però també infiltració a les estructures verticals aprofitant la llei de convenis col·lectius del 1958 i la mateixa necessitat dels jerarques d’absorbir i controlar tot el que es mou a les mines i a les fàbriques.

Encara que els set peons de Mieres no volguessin fer política, la vaga d’Astúries del 1962 va suposar un veritable salt endavant en l’extensió de les comissions obreres. El mite de La Camocha surt a tots els llibres,

però la història també ens explica que va ser un procés lent i difús, que potser va començar l'any 1953, quan en diversos indrets del país, treballadors d'Acció Catòlica, militants comunistes i gent descontenta sense una filiació definida van començar a organitzar candidatures alternatives a les eleccions sindicals. Al principi va ser una taca d'oli. Una, dues, tres, quatre, cinc... taques d'oli. I Ángel Rozas era un dels que portava el setrill.

Escollit vocal provincial i vocal nacional del Sindicat Nacional de la Construcció, l'any 1958 Rozas va ser proposat procurador a corts pel terç sindical. Tornant de Madrid, on va tenir lloc la presentació de la seva candidatura, l'intrèpid sindicalista d'Olula del Río, que de jove havia estat membre de la Hermandad Obrera de Acción Católica, va ser detingut per la policia per haver participat en unes accions de solidaritat amb els miners asturians en vaga, la vaga anterior al gran espetec del 1962. Ángel Rozas Serrano va estar a punt de ser el primer procurador a corts del Partit Comunista, més concretament, del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Supera-la, aquesta, Palmiro Togliatti!

1962. Un gran any. Un d'aquells anys que dibuixen un canvi d'època. El papa Joan XXIII convoca el Concili Vaticà II: el gran *aggiornamento* de l'Església catòlica, que modificarà la litúrgia i el llenguatge de la confessió religiosa més ben organitzada al món, i que agafa el règim de Franco amb el peu canviat. El Sagrat baixa de l'altar i comença a tocar la guitarra a les misses. El sacerdot deixa de donar l'esquena als fidels. El

sacerdot deixa d'estar d'esquena, cara a cara amb el Misteri. Gira, mira el poble a la cara i oficia la missa amb la llengua del lloc, sigui oficial o no. Els centres parroquials s'obren a inquietuds diverses i les comissions obreres hi troben aixopluc.

L'any 1962 el món se situa a cinc minuts d'una gran catàstrofe nuclear amb la crisi dels míssils a Cuba. Els soviètics finalment cedeixen, Kennedy també afluixa i ho pagarà amb la vida l'any següent a Dallas. L'any 1962, França reconeix la independència d'Algèria, símbol d'un procés general de descolonització, al qual només es resisteix el Portugal de Salazar. Aquell any de trasbals, l'Administració nord-americana comença a enviar ajut militar massiu al Govern vietnamita de Saigon, assetjat per la guerrilla comunista. El punt de màxima tensió de la Guerra Freda es desplaça del Carib a la Indoxina. L'any 1962 es reuneix a Munic l'oposició espanyola de coll blanc: monàrquics, liberals, uns quants socialdemòcrates, catalanistes, nacionalistes bascos, els socialistes immòbils de Rodolfo Llopis (l'home que ha decidit conservar el PSOE a l'interior d'una nevera). Tots, menys els comunistes, que són convidats a enviar dos observadors al vestíbul de l'hotel on tindran lloc les reunions. El gran oficiant de Munic és Dionisio Ridruejo, l'antic cap de propaganda de Falange, l'home que va voler que Franco entrés a Barcelona amb cartells redactats en català i els militars li ho van prohibir, un dels grans animadors de la División Azul, l'ideòleg desenganyat del feixisme espanyol que ha acabat

abraçant la fe democràtica. Acompanyen Ridruejo uns quants antics militants del POUM, ara al servei de la causa europeïsta, sempre alerta contra l'estalinisme. Protegeix la reunió el servei d'intel·ligència nord-americà, que vol començar a tenir peces de recanvi a Espanya pel que pugui passar en els anys venidors.

El règim reacciona de manera furibunda i deté els principals protagonistes del contuberni de Munic a mesura que retornen a Espanya. Multes i desterraments. Ridruejo decideix quedar-se a París. L'any 1962 Espanya demana oficialment l'ingrés al mercat comú, però la reacció histèrica del franquisme davant la reunió dels demòcrates de Munic no l'ajudarà gens. Tampoc l'ajudarà el fet que un detingut polític, el dirigent comunista Julián Grimau hagi sortit volant per una finestra de la Direcció General de Seguretat amb les mans emmanillades. Greument ferit, Grimau serà afusellat el mes d'abril del 1963, malgrat una immensa campanya internacional per aturar-ne l'execució. L'any 1962 té banda sonora: neixen els Rolling Stones i un jove valencià anomenat Ramón Pelegrero Sanchis, que adopta el nom artístic de Raimon, fa la seva primera actuació pública a Castelló. L'any 1962, Joan Fuster publica *Nosaltres els valencians* i John Ford estrena *L'home que va matar Liberty Valance*, una de les pel·lícules més interessants del Far West: l'heroi involuntari que capitalitza la lluita contra l'opressor. L'any 1962 hi haurà una gran riuada a Catalunya, la terrible riuada del Vallès, amb més de set-cents morts i milers de ferits. Després de

la pluja torrencial, vindrà la neu. Senyals del cel. L'any acabarà amb una gran nevada.

L'any 1962 el Pla d'estabilització ja està transformant l'economia espanyola a tota castanya. Milers i milers de treballadors del camp marxen cap a les ciutats expulsats per la misèria i atrets per les fàbriques i els tallers que estan obrint a les grans ciutats del país. Més de tres milions persones marxaran del camp cap a la ciutat, trencant l'utopia falangista d'una Espanya sense lluita de classes on cadascú és al seu lloc: l'obrer a la fàbrica; el camperol, al camp; el nen, a l'escola; la dona, a casa, i el diumenge, tots a missa. L'obertura neocapitalista torna a posar el país en tensió, però aquesta nova tensió no serà fàcil de llegir i d'interpretar. Hi ha qui veu en les fenomenals vagues d'Astúries i del País Basc un senyal inequívoc de la descomposició del règim de Franco. Hi ha qui ho interpreta d'una altra manera: les vagues expressen el desig de viure millor quan la postguerra comença a quedar enrere, les vagues indiquen que una nova generació de treballadors disposats a l'acció, molts d'ells fills de republicans que han patit represàlies, estan perdent la por, però a la vegada la dictadura pot estar generant un nou conformisme gràcies al consum. Poc a poc, el país s'omple de 600, neveres elèctriques i blocs de pisos a les perifèries. Comissions Obreres sorgeix de l'interior d'aquesta nova tensió social: el desig de protesta i el desig de viure millor, la vaga i el consum. Comissions Obreres serà la més genuïna creació del poble espanyol després de la Guerra Civil.

Comissions Obreres neix amb l'alè de la clandestinitat, però amb el propòsit de superar-la. Comissions Obreres és filla de la derrota republicana, però no exhibeix la bandera de la Segona República. Comissions Obreres és filla del Pla d'estabilització. Comissions Obreres és l'eina més eficient per a la defensa dels interessos populars en la paràbola ascendent de l'economia espanyola.

L'any 1962 Ángel Rozas surt de la presó de Burgos després de dos anys de reclusió. Al cap d'uns mesos, afusellaran Grimau i començarà una gran discussió. "Aquí no hem vingut a estudiar", dirà Ramón Ormazábal, convençut que el franquisme està a punt de caure. "Aquí hem vingut a estudiar", respondrà Manuel Moreno Mauricio, que no veu clara l'apoteosi del voluntarisme.

Comissions Obreres va introduir el laborisme a Espanya amb embolcalls marxistes i catòlics. L'any 1962 va ser el moment clau. Gairebé seixanta anys després, tornem a trobar-nos en una altra cruïlla. De l'any 2020, que encara no hem acabat, se n'escriuran moltes coses. Podria ser que l'any vint del segle XXI acabés amb una gran nevada. Hem tornat a la Guerra Freda, aquest cop entre els Estats Units i la Xina. Es lluita pel control de les noves xarxes digitals de gran capacitat i pels dispositius d'acceleració de la intel·ligència artificial. La Mediterrània torna a bullir i esclaten noves guerres perifèriques al voltant de la gran partida d'escacs de l'Orient Mitjà i de l'Àsia central. Reapareix una certa

competició per enviar coets a l'espai, però la gran cursa pel prestigi és la vacuna. El món vol ser immunitzat. El món necessita immunitat.

Enmig d'aquest gran desgavell, torna el laborisme i el Papa de Roma fa una encíclica quasi socialista. En aquest temps de tribulació, el laborisme ha estat un dels pocs factors articuladors d'una país perplex i desorientat des que va començar l'epidèmia. Sis acords socials en sis mesos. L'escola de Comissions Obreres. La taca d'oli no s'ha esborrat.

Madrid, 5 d'octubre del 2020

Ángel Rozas: La utopía cotidiana del sindicalismo

Javier Pacheco

Ángel Rozas es para mí un nombre conocido y, sin embargo, es el de un hombre al que no pude conocer como hubiese querido. Sé que fue hijo de la emigración, de esa epopeya del medio siglo que movilizó a millones de personas de una punta a otra del país. Mi familia fue una de esas familias. Sé que fue obrero de la construcción, como lo fueron gentes como Luis Romero y sus manos, sus capital, amigo y camarada. Sé que no pudo ir a la escuela porque era pobre y de familia de los perdedores de aquella maldita guerra civil del 36, por lo que Ángel fue un autodidacta, como lo fue su amigo y camarada Juan Navarro. Pero también sé que, por eso mismo, Ángel salía corriendo del trabajo por las noches para ir a la Academia Cots, en el Portal de l'Àngel, y perder horas de sueño para ganarlas en conocimiento. También sé que Ángel fue militante comunista, aquellos que fueron los más perseguidos y al mismo tiempo los más valorados por la dictadura de un general disfrazado de estadista, que pasó de acólito del nazi-fascismo a cruel cancerbero de Occidente. Sé que Rozas fue representante de los trabajadores, elegido enlace sindical cuando el

llamado Vertical era el sindicato único de patronos y trabajadores, y cómo después fue perseguido y detenido en numerosas ocasiones, como lo fue su amigo del alma Joan Folch, hasta que en 1969 Ángel tuvo que abandonar el país y refugiarse en París. Por lo me cuentan sus amigos y camaradas, sé que en la capital francesa, junto con otros compañeros, Carlos Elvira y Cristóbal Hernández, organizó la Delegación Exterior de CCOO para buscar apoyo y solidaridad para con aquel joven y potente movimiento de los trabajadores que encarnaban las Comisiones. Finalmente, conozco que junto con su compañera Carmen volvió en 1977 a Barcelona, donde desde entonces hasta su muerte con 80 años, en 2010, Ángel fue dirigente sindical y presidió un instrumento de la política cultural del sindicato al que se decidió poner el nombre de uno de sus camaradas más queridos, la Fundació Cipriano García.

Como digo, conocí poco o bien pensado no tuve la oportunidad de conocer lo suficiente a Ángel Rozas Serrano. Sin embargo, los militantes de Comisiones Obreras de Catalunya de la generación a la que pertenezco tenemos momentos, luchas y reivindicaciones, negociaciones y acuerdos, imágenes pasadas o recientes, pero en particular colectivos y personas que constituyen referentes tanto para nuestra acción como para nuestro pensamiento. Ángel Rozas forma parte de ese mosaico humano compuesto por aquellos miles que lucharon por las libertades y la democracia en nuestro país. Cuando se vivía confinados

por la dictadura y la palabra libertad era apagada en la oscura madrugada. Cuando la palabra huelga estaba prohibida y circulaba en octavillas mal impresas. Cuando la palabra solidaridad se tejía en las fábricas y en los barrios, y cuando decir compañero y compañera eran santo y seña de la unidad de la clase trabajadora. Cuando la democracia se ejercía en la calle para conquistarla como forma de gobierno y forzar su entrada en las empresas. En definitiva, mientras se construía un ideal de emancipación que empezó antes que nosotros y continuará después, a través de esa utopía cotidiana que se llama sindicalismo.

Como antes, como hoy y como siempre son los potentes focos de la militancia los que dan sentido y proyección al futuro de nuestro sindicato. Están siendo los trabajos en medio de la pandemia los que han colocado al pueblo trabajador en el centro de la sociedad. El sindicato de las CCOO, formado como antes, como hoy y como siempre por mujeres y hombres, se ha mostrado útil para dar significado a las palabras solidaridad, unidad, salud, bien público, igualdad, libertad y democracia.

La memoria de Ángel mantiene viva y presente la lucha de miles de compañeros y compañeras de CCOO. Él mantiene presente el grito: Viva CCOO y Viva la Clase Obrera.

Fundador de CCOO y padre noble de la izquierda

José Luis López Bulla

Ángel Rozas, un hombre tranquilo, tuvo que pechar durante toda su vida con una serie de vicisitudes turbulentas: la dura postguerra en su infancia, la emigración a Barcelona, su compromiso revolucionario y antifranquista, la cárcel y el exilio, su empeño junto con otros trabajadores en fundar y desarrollar las Comisiones Obreras y la conquista de las libertades.

Rozas fue principalísimo fundador y dirigente de Comisiones Obreras de Cataluña. De esas Comisiones Obreras que deberían ser patrimonio inmaterial de Europa. Ángel Rozas y Cipriano García, los primeros responsables de los primeros y fecundos andares del nuevo movimiento de los trabajadores. Con toda seguridad el emblema de la generación fundadora de aquella nueva praxis unitaria en defensa de los intereses materiales y espirituales de los trabajadores. En el caso de Rozas con un estilo sencillo y, a la vez, pedagógico. Hombre de unidad, que era la consecuencia de sus primeras militancias en los movimientos obreros cristianos y en las filas de la vieja CNT. Rozas,

autodidacta y, a la vez, educado en los colectivos obreros de vieja estampa que, en un momento dado, contribuye a imaginar y crear un nuevo paradigma: la asamblea como fuente de elaboración y decisión, la unidad trabajada sobre la base de la discusión razonada y la acción colectiva que se decida.

Ángel Rozas fue, durante su exilio, la cara pública del sindicalismo de nuevo tipo desde la Delegación Exterior de Comisiones Obreras (DECO). Un sindicalista respetado por dirigentes de la talla de Luciano Lama y Bruno Trentin, Georges Séguy y Henri Krasucky. Más todavía, nuestro Ángel Rozas fue un laborioso organizador del ingreso de CCOO en la Confederación Europea de Sindicatos.

Ángel Rozas fue un destacado dirigente comunista. Miembro del Comité Central del PSUC. Entendámonos: del comunismo de los sueños, no del comunismo de las pesadillas. Por su militancia en dicho partido la represión franquista se cebó con él, aunque él mismo construyó una paradoja que dejaba con la boca abierta a propios y extraños: «A mí nunca me persiguió el franquismo, fui yo quien le persiguió a él». Pues bien, digamos con Rozas que por perseguir al franquismo ingresó en el Penal de Burgos unos cuantos años. Siempre con su inseparable compañero Cipriano García, otro que también perseguía al franquismo.

Hace diez años que nos dejó. Me parece que lo estoy viendo en aquel 11 de Setiembre de 1967 de

bracete con su compañera, Carmen Giménez, intentando abrir la manifestación cuando sólo acudíamos los amigos, conocidos y saludados de Comisiones Obreras y del PSUC. Me parece que lo estoy viendo cuando la sesión de apertura del Primer Congreso de la CONC. Me levanto para pronunciar el informe y me dice por lo bajinis: «Pepe Luis, despacito y buena letra».

Deu anys sense l'Àngel, però amb les seves ensenyances ben vives

Joan Coscubiela

Vaig conèixer l'Àngel Rozas sent jo encara un nen de deu anys, amb motiu de la detenció, el febrer del 1965, de la primera Comissió Obrera de Barcelona, els de Sant Medir, entre els quals hi havia el meu pare.

D'aquell primer moment en tinc una imatge difusa, i la majoria de coses que recordo venen del que després em va explicar la meva mare.

El següent record en el temps, molt més nítid i personal, és de l'any 1969, pocs dies abans que el meu pare i els seus companys d'expedient entressin de nou a la Model per complir condemna. L'Àngel i la seva inseparable companya, la Carme, van venir a casa, a la Barceloneta, a portar-nos diners de solidaritat i sobretot a donar-nos suport emocional, una tasca que aquella parella va fer durant molts anys de manera entranyable. Després vaig saber que al cap de pocs dies, en declarar-se l'estat d'excepció, l'Àngel va haver de passar a la clandestinitat per, després, fugir cap a l'exili.

Seria una gosadia pretendre relatar una vida tan intensa com la de l'Àngel, que, a més, es troba força documentada a l'Arxiu Històric de CCOO, però en aquest desè aniversari de la seva mort vull compartir allò que més m'ha impressionat de la seva intensa vida.

En primer lloc, vull parlar de la seva gran humanitat, i és que sempre estava disposat a donar suport als companys —en el seu sentit més ampli— i a organitzar la solidaritat, que ell sabia que era un factor clau per fer resistència al franquisme.

Una humanitat que també s'expressa en un gran sentit de l'humor i en la capacitat de riure's de les seves limitacions físiques. Una anècdota explicada pel meu pare ho confirma. En una de les seves estades a la presó, un dia va tornar a la cel·la amb un coixí —que la Carme li havia portat de casa— a sota el braç, i en veure els companys els va dir: “La Carmen me cuida tanto que me ha traído un colchón”.

Sempre m'ha semblat increïble que, sent membre de la direcció del PSUC, estigués a punt —van faltar molt pocs dies— per ser escollit procurador de les corts franquistes pel terç sindical. Uns dies abans de l'elecció una caiguda el va deixar al descobert. M'he imaginat moltes vegades la cara que deuria posar el jerarca del sindicat vertical, Pepe Solís.

La seva manera de ser el va fer una persona clau en la solidaritat internacional amb CCOO. Des de l'exili a

França va contribuir a l'organització de la Delegació Exterior de Comissions Obreres (DECO).

Destaca com la seva empatia personal i la seva actitud unitària el van convertir en una persona determinant en les relacions de CCOO amb l'entorn polític i intel·lectual de l'oposició al franquisme. Aquest va ser un factor molt important, especialment durant la transició, per evitar l'estratègia de marginació de CCOO que alguns havien posat en marxa en clau de guerra freda.

Per damunt de tot, i juntament amb la seva immensa humanitat, sempre he admirat la gran perseverança en tot el que es plantejava fer. Només així es pot entendre des del seu constant compromís de lluita sindical i política fins a l'empenta inicial i el treball permanent per a la creació de l'Arxiu Històric de CCOO de Catalunya i, després, de la Fundació Cipriano García.

Ángel Rozas: un Ángel una mica gramsciana

Joan Carles Gallego Herrera

Ja fa deu anys que no veig l'Ángel i encara és ben present, no només quan repasso papers. Els valors que traspuava, pels quals va viure i va lluitar, impregnen moltes de les coses en què segueixo militant. La petjada de la seva alçada és llarga, en projecte sindical i en memòria històrica, en ganes de saber i en la importància de fer.

Tinc alguns records personals i sindicals que lliguen la seva manera d'entendre el món i el sindicat. Va organitzar un sopar que vaig viure com una escenificació de la clàssica i gramsciana aliança de les forces del treball i de la cultura, del sindicat i dels intel·lectuals, que l'Ángel considerava necessària per assolir l'hegemonia cultural per crear consciència i per fer avançar les propostes de transformació de la societat. Va ser previ a la vaga general del 20-J del 2002 contra la reforma laboral del PP. L'Ángel volia saber si havíem parlat amb el "Conde" o el "Manolo" per convocar la vaga. Vaig quedar descol·locat amb la pregunta. Anàvem desbordats per organitzar milers de xerrades per debatre les raons,

per tenir suports de comitès i de seccions sindicals, elaborant i distribuint materials per explicar de forma clara i didàctica els motius i les propostes, i ell ens recordava la importància de sumar veus i suports, més enllà del que organitzàvem directament, per fer la vaga més forta i útil. Dit i fet, ell va moure els fils per organitzar el sopar. De contactes, no li'n faltaven i era ben respectat. Al cap de pocs dies vaig anar amb en *Coscu* al restaurant i vam seure amb en Manolo Vázquez Montalbán, la Beth Galí i el 'Conde' Francisco de Sert. Més tard s'hi incorporà l'Oriol Bohigas, per parlar de la reforma laboral, de la importància que la vaga general fos un èxit de convocatòria, de raons polítiques i de context. No sé si el sopar va ser l'element fonamental de l'èxit de la vaga del 20-J o si vam posar les bases materials perquè Aznar acabés perdent les eleccions en un context on la vaga se sumava al malestar social ampli provocat per les mentides de la guerra de l'Iraq, la deriva neoliberal i els valors autoritaris del PP. Però va quedar clara l'ensenyança de l'Ángel: el moviment sindical necessita cuidar la política d'aliances per ser més forts i per no aïllar la nostra lluita en un clima hostil al sindicalisme i als drets del treball.

Ja més tard, a l'any 2009, vaig haver de plantejar-li els canvis que volíem fer a la Fundació Cipriano García, que ell tant estimava i de la qual era el president. Havia de deixar la presidència, i ser-ho a títol honorari, i continuar al capdavant de l'Arxiu Històric, per donar una nova empenta al projecte que ell va ajudar a crear. No

ens va sorprendre, amb el seu somriure sorneguer tan característic: no va posar cap problema el fet de seguir treballant, com sempre, com un més. Era la seva manera de ser, ferma i tendra, tossuda i generosa, que el feia col·laborar mentre pogués en el que calgués.

Per a mi l'Àngel era una mica mític, i tenia una vida plena i una història densa. Però el recordo també com un company proper, compromès i responsable, amb la discreció de qui sap que ha viscut i que ha fet molt. La seva vida i els seus actes ensenyen a no resignar-se, a no córrer davant dels poderosos, a seguir empenyent enmig de les dificultats.

Els meus records de l'Àngel

Alfons Labrador

Vaig conèixer l'Àngel Rozas a París, el 1974, a la seu de la DECO, la Delegació Exterior de Comissions Obreres, des d'on es difonien en l'àmbit internacional les lluites obreres al nostre país i des d'on s'organitzava la solidaritat amb les persones represaliades pel franquisme.

L'Àngel s'havia exiliat arran de la declaració de l'estat d'excepció del 1969 i jo havia anat a França per temes relacionats amb l'API (Agència Popular Informativa), un òrgan de premsa clandestina que exercia funcions de contrainformació i del qual jo era membre.

Quan vaig tornar a veure l'Àngel Rozas ja va ser a Barcelona, a l'inici de la Transició, quan va tornar de l'exili. Tots dos treballàvem a l'edifici de Comissions Obreres a l'avinguda de la Meridiana i en ocasions dinàvem junts en un restaurant popular que era allà prop. Eren dinars on també hi havia el Tito Márquez i de vegades la Carme, la companya de l'Àngel.

L'Ángel Rozas era, en aquella època, el secretari de Formació Sindical de la CONC i jo gaudia de lliçons particulars en aquelles trobades que tant recordo.

Vam tenir una relació sindical estreta i els seus consells em vam servir de molt en una època complicada per a CCOO arran de l'escissió produïda al PSUC. Jo era aleshores el responsable d'Organització de la CONC i la seva preocupació —que José Luis López Bulla i jo compartíem— era impedir que la fractura política es traslladés al sindicat.

Era una persona molt lúcida i en aquell conflicte, on les apel·lacions a l'emotivitat eren molt fortes, sempre va ajudar perquè el sindicat pogués tirar endavant.

Una altra virtut de l'Ángel era la tenacitat, i a aquesta actitud, unida a la figura de Javier Tébar, es deu que avui tinguem a Comissions Obreres un magnífic Arxiu Històric, que és un àmbit de referència per a la recuperació i la preservació de la memòria històrica del moviment obrer al nostre país.

L'Ángel va presidir durant mols anys la Fundació Cipriano García i el fet que jo avui pugui continuar, d'alguna manera, la seva tasca és un honor i té una gran significació per a mi.

A l'Ángel Rozas sempre el recordarem com una persona lluitadora, compromesa amb l'emancipació social i, sobretot, molt estimada.

La militància obrera

Carme Molinero

Crec recordar que vaig conèixer l'Ángel Rozas a l'inici dels noranta i ja en el marc de la creació de l'Arxiu Històric de CCOO. Recordo la importància de la seva implicació perquè l'Arxiu fos una realitat. Calia perseverança, perquè els reptes als quals havia de fer front el sindicat eren immensos i els recursos eren molt migrats.

Però l'Ángel tenia clar que sense arxius no hi ha història i la de CCOO havia estat fonamental en la trajectòria del país des de la seva creació. Calia posar a l'abast de les noves generacions, d'una banda, la memòria viva de la militància obrera, representativa dels milers de persones que s'havien compromès en la lluita per la millora de les condicions de vida dels treballadors i per la desaparició de la dictadura.

D'altra banda, calia crear la infraestructura necessària per recollir la documentació que permetés reconstruir parcel·les del món del treball des de perspectives diverses i àmplies, en particular del moviment obrer i d'altres moviments socials. L'impuls

de la Fundació Cipriano García a la recerca històrica sempre ha estat important, i el Premi Ángel Rozas a investigadors joves és una de les seves plasmacions.

El meu record de l'Ángel no pot ser més entranyable, al mateix temps que carregat de respecte i admiració. El vaig entrevistar en alguna ocasió per a la meva recerca, però, amb el pas del temps i en el marc de les moltes activitats de caire històric que la fundació organitzava, vaig tenir l'oportunitat de conèixer petits detalls de la seva trajectòria i de les dificultats que va haver de superar, sempre amb una bonhomia que afermava la grandesa de la seva personalitat.

Dignidad

Ángel Abad Silvestre

Si mal no recuerdo (podría ser), conocí a Ángel en una remota asamblea de CCOO en el aeropuerto (antes campo de aviación) de Sabadell, en 1967, creo, donde a grandes voces, entre el estruendo de las avionetas, intentábamos convencernos de la necesidad de organizarnos, los trabajadores, claro. Éramos muchos en un gran círculo. Allí conocí también al futuro gran alcalde Farrés. Marchamos de allí eufóricos. Esa noche, y alguna más, la pasamos algunos en los sótanos de Vía Layetana. A ese encuentro con Ángel siguieron otros y, tal vez un año o dos después, formábamos una pareja en verdad vistosa e inconfundible, de la que los hermanos Creix hacían pitorreo y escarnio. Efectos de la línea de salir a la superficie y forzar la legalidad.

Mi ya frágil memoria evoca ahora muchos de los momentos y situaciones en los años que siguieron hasta la caída del 69. Y el tortuoso camino político, ya en los años setenta, hasta la transición. De la revolución a la reforma. Viví una parte de este proceso en un puesto de observación privilegiado: el “núcleo” (PSUC), donde Ángel tenía y ejercía un papel principal. Tuve, pues,

ocasión de compartir con él un tramo del camino, atisbar incluso retazos de la dureza de su vida personal y familiar. Ninguna broma.

Hombre de pocas palabras, a la medida de los tiempos, las necesarias y, a lo sumo, las justas. Solo hablaba de lo que sabía y con cautela. Le tocó bregar con cambios que desgarraban las costuras de la vieja familia, la Familia, de la fraternidad de Burgos por más señas. Lo hizo como mejor sabía, con discreción y obediencia monacal. Como muchos, yo mismo, tragó los sapos que había que tragar. Ni revolución, ni república, ni tricolor. A cambio, libertades y derechos. Las cárceles y las torturas, para el recuerdo. Y algo que aún hoy, parece, sigue teniendo el color de una bandera roja: el estado del bienestar. Si lo pienso, tampoco está tan mal, camarada Ángel. A ver qué hacéis con la cosa, vosotros, los menos veteranos.

Aún hoy, ahora, me asombra el cuajo y la contención de aquel hombre, al que nunca vi perder la compostura, maestro en discreción, entereza y, sobre todo, dignidad.

Recuerdos imborrables

Ramon Alós

Ángel, tu memoria sin duda trae muchos recuerdos; a mí por supuesto, y estoy plenamente convencido que también a cualquiera que haya compartido algún momento de vida contigo.

Quiero resaltar dos recuerdos de ti que en mí son imborrables, muy consciente de lo injusto que soy dejando de lado otros. Estos son tu optimismo ante la vida y ante las adversidades, y tu entrega y lucha por una sociedad más justa.

Tu entrega por una sociedad más justa, sin explotación de ningún tipo, fue total, fue como la estrella que orientó y dio sentido a tu vida. De ahí creo tu optimismo, contagioso, para mí más admirable, si cabe, dadas varias duras circunstancias que acompañaron tu vida.

Ángel, han pasado diez años de tu muerte, pero tu recuerdo no se debilita, no puede debilitarse. Creo que con la “dignidad obrera” se expresa perfectamente lo que has significado para quienes te conocimos.

Un cielo de corazones rojos

Javier Pérez Andújar

A Ángel Rozas, con sus 79 años inscritos en la memoria del movimiento obrero, hay que ir a encontrarle en los subterráneos del sindicalismo, que palpitan como un cielo de corazones rojos, o que quizá yacen como un cielo desterrado, en los sótanos de la sede de Comisiones Obreras en Via Laietana. Ángel Rozas, que antes que obrero catalán fue trabajador del mármol y pastor andaluz, preside hoy la Fundación Cipriano García, a través de la cual se gestiona el Archivo Histórico de la Comisión Obrera Nacional de Cataluña.

En Ángel Rozas existe una verdad biográfica que se sustenta en una búsqueda inacabable de sí mismo, y además existe la otra verdad del que sirvió a una causa, que ahora ya se da por sobreseída. Pero la causa de Ángel Rozas es su infancia de niño analfabeto y también de niño que aprenderá a leer todo seguido, sin detenerse ni en puntos ni en comas, acaso empujado por la prisa de sacar a su padre del analfabetismo; y esa causa es, asimismo, su indefensión de niño que va a quedarse sin padre por no poder pagar a un médico, y por no haber

podido comprarle siquiera una medicina o un vaso de leche durante la enfermedad.

A Ángel Rozas, cuando llegue a Barcelona en 1943 y se instale en las barracas de maderas y de cartón cuero de Can Baró, los amigos se le van a empezar a morir de tuberculosis, y enseguida comprenderá que a estos chavales también les ha faltado un bistec y un vaso de leche. Estos días los relata Ángel Rozas llenos de visitas al hospital de Sant Pau, de llevarles novelas del Coyote a los parientes enfermos, y son días además de frecuentar la Acción Católica en la parroquia de Cristo Rey, y de escuchar en las charlas que cuando un muchacho coge la tuberculosis es porque le ha mirado las piernas a una mujer. En uno de estos debates, al observar en voz alta que en tal caso el monitor ya debiera estar muerto y enterrado, es cuando a Ángel le llamarán por primera vez comunista.

Ángel Rozas

Jordi Guillot

Escriure sobre Ángel Rozas o sobre altres militants sindicals de CCOO durant el franquisme és escriure sobre herois i heroïnes. Sobre entregues i sacrificis poques vegades reconeguts i mai recompensats. És parlar de dones i homes d'acer amb els cors més grans i generosos que mai he conegut. Quasi sempre és parlar d'obriers i obreres comunistes.

En la meua etapa al Senat vaig coincidir, diversos cops, al tren amb Lluís Reverter, director general de Relacions Informatives y Socials de la Defensa amb Narcís Serra. En una de les converses que vaig tenir amb Reverter, em va explicar les raons que ell creia que havien portat Adolfo Suárez a arriscar-se per legalitzar el PCE-PSUC. Jo sempre havia cregut que les raons eren la nostra força i implantació, i que la nova democràcia espanyola no seria creïble sense la legalització dels comunistes. Amable i sardònic em va respondre que la raó principal que havia portat Suárez a legalitzar-nos, tot i ser molt conscient de la reacció ultra, era la força del partit a CCOO, que ja en aquell temps era el sindicat més influent. Segons ell, Suárez creia que la democràcia que

naixia enmig d'una gravíssima crisi econòmica no seria governable sense els comunistes i la seva influència sindical.

Aquesta anècdota em permet reivindicar el paper del moviment obrer i més en concret de Comissions Obreres en la conquesta de les llibertats democràtiques. I un dels titans que van crear i organitzar el sindicat a la clandestinitat va ser Ángel Rozas. El preu que va pagar va ser molt alt: detencions, tortures i presó, fins a exiliar-se.

Sabia qui era, però no l'havia vist mai. El vaig conèixer al 1r Congrés de la CONC (1978). La mesa del congrés, les intervencions al faristol i els passadissos eren aparadors on anaves veient i coneixent els dirigents del sindicat. Quan em van assenyalar l'Ángel Rozas em vaig quedar de pedra. Era un nan. El primer que vaig pensar va ser quina força interior et pot portar a afrontar la vida clandestina, amb tots els seus riscos, sent tan fàcilment identificable. L'única resposta possible és tenir conviccions molt i molt fermes.

El vaig conèixer personalment a la seu de la CONC a l'avinguda de la Meridiana. La veritat és que primer vaig conèixer la seva dona, la Carme, que treballava també a la seu i era molt amable i expansiva. El recordo com un home seriós i sempre carregat de carpetes. Vam xerrar i en acomiadar-nos sempre recordaré el consell que em va donar. Em va dir: “Jordi, recuerda que, en la lucha sindical, apostar por el todo o el nada casi siempre

es nada.” Jo tot just començava com a secretari general de la Federació de Sanitat de CCOO. Quantes vegades no dec haver utilitzat aquest savi consell?

Nuestros recuerdos

Benito Quero Simón y Javier Sánchez del Campo

A Ángel Rozas lo conocimos cuando CCOO de Catalunya fue legalizada. Tenía su despacho en la CONC. Para nosotros era una leyenda sindical. Sabíamos que fue un importante dirigente que se tuvo que exiliar. Que durante su exilio fue destinado a la delegación exterior de CCOO y pocas cosas más.

Con la legalidad empezamos a mantener contacto cotidiano, pues trabajábamos en el mismo edificio, y nos dimos pronto cuenta de su sentido del humor y de su fina ironía. Se reía de sí mismo y nos contaba chistes relativos a su baja estatura sin el menor complejo.

Una vez nos explicó que se estaba bañando en una piscina y el agua le cubría hasta el cuello. Pasó por allí un apuesto joven que le preguntó: Qué ¿cubre?, y Rozas contestó; ¿no lo ves? Entonces el joven dijo: pues ahí voy de cabeza. Se lanzó al agua y se metió un trompazo contra el suelo sensacional. Nos dijo que él salió

subiendo las escaleras de la piscina sonriendo, y por supuesto el joven salió hecho una furia.

En otra ocasión nos relató que un día fue al peluquero a cortarse el pelo, y éste le preguntó:

- Qué, ¿le cortamos las patillas?

Respondiendo Rozas:

- ¡Sí, hombre!, y si te parece andaré con los cojoncillos”.

Nos tronchábamos de risa con él. Le apodamos el pequeño Gran Hombre.

En definitiva una buena persona y mejor compañero. A pesar de que alguna vez tuvimos nuestros desencuentros.

Militàncies continuades

Rosa Sans Amenós

Un capvespre dels primers anys de l'estrenada democràcia, al mític local del PSUC del passatge de Maiol, a la Sagrada Família de Barcelona, vaig conèixer l'Àngel. Va entrar al local amb la seva companya Carme i van saludar els vells militants. Amb aquell to de veu tan característic, li vaig sentir a dir que ja s'havien instal·lat al seu pis del passeig de Sant Joan. Una colla de joves estàvem preparant unes banderoles per sortir a penjar-les. Era per a una campanya electoral, no recordo quina, però el que sí que tinc present és com li van brillar els ulls quan ens va veure.

De moltes altres tardes compartides vaig conèixer qui era l'Àngel, com havia estat la seva vida de lluita contra la dictadura —o, com ell mateix deia, com havia estat “perseguir el franquisme”—, amb les tortures, l'exili i el retorn per organitzar les Comissions Obreres. Així vaig anar entenent el paper de la classe treballadora de Catalunya en la lluita per recuperar els drets democràtics i què significava la dignitat obrera.

També amb la Carme vaig comprendre què era la solidaritat, a través de la gran família que van formar tots els militants que van lluitar contra la dictadura. Segurament aquells anys durs van conformar una persona que tenia una gran humanitat i una gran fortalesa.

D'aquesta coneixença va resultar la confiança que va dipositar en mi per incorporar-me a col·laborar a Comissions Obreres. Els primers anys, al local de la plaça d'Urquinaona, ja vaig poder comprovar que el seu compromís era ferm i que era un home dur, constant i amb les idees prou clares per aconseguir els objectius que es marcava.

Al mateix temps vaig tenir la possibilitat de poder parlar-hi més de les coses de la vida, de la quotidianitat. Una relació personal que, més tard, en un moment difícil de la meua vida, em va donar força i confiança per tirar endavant. Al meu record encara hi ha l'alegria que va tenir quan, finalment, va néixer la meua filla, i jo vaig gaudir enormement amb la tendresa que expressava amb aquella nina que li va regalar.

Amb ell vaig aprendre com s'ha de ser de rigorós amb les finances del sindicat, la importància de la formació i que cal recuperar la nostra història i preservar la memòria. Impulsor incansable de l'Arxiu Històric del sindicat, el vaig acompanyar en algunes gestions a les diferents administracions per aconseguir suport per a aquest projecte. Caram, amb quin respecte el rebien! L'Àngel tenia un gran reconeixement entre dirigents

d'altres organitzacions polítiques i sindicals, suposo que per la fermesa i la convicció amb què defensava allò en el que creia.

En els darrers anys, la seva constància i l'esforç que feia per venir a l'Arxiu Històric, a la Fundació Cipriano García, només em fan pensar en les necessàries militàncies continuades.

En record de la teva imatge

Lluïsa Vinyals

En el record, la teva imatge i un munt de vivències. Aquells dinars al vostre pis del passeig de Sant Joan, la vostra casa, de la Carme i teva, o teva i de la Carme, perquè fèieu un tàndem indestructible. Aquelles sobretauls interminables fins que es feia l'hora de sopar.

Desgranant records i anècdotes...

¿Te acuerdas Ángel, cuando Carmen te corregía? Si decías algo cambiando fechas o lugares o nombres...ella siempre estaba para puntualizar...contextualizar. Eran momentos de historia vivida. Con episodios muy dolorosos y otros muy divertidos. El exilio en Paris, aquel espacio por el que pasó toda la intelectualidad del momento i en el que Carmen les ofrecía tortillas de patatas a cualquier hora.

Tu pueblo, Ángel, Olula del Río donde naciste i Macael donde de bien pequeño ya ibas a trabajar a las canteras de mármol. Allí ya viste tú que aquello no era justo, que unos hombres se mataran a trabajar en condiciones durísimas para que otros con las manos

limpias se llevaran el beneficio. Y, lo quiso así el destino o la ironía de la vida, el gobierno de Aznar te condecoró con la medalla del trabajo y un alcalde del PP te nombró hijo predilecto de Macael.

Y cuando ya con tu enfermedad íbamos a los médicos y aprovechabas la visita para hacerles tu mitin particular o explicarles que habías estado en prisión por cuestiones políticas y muchos, médicos jóvenes, te escuchaban con verdadera devoción. Porque te hacías, te haces querer Ángel.

Por eso te mando estas letras que quieren recordarte aunque no hace falta, siempre estás con nosotros.

Gracias por tanto, gracias por todo, compañero.

Una honestat personal i cívica

Pere Ysàs

No recordo de manera precisa quan vaig conèixer personalment l'Àngel Rozas. Segurament va ser quan, des del CERES, es va impulsar la creació de l'Arxiu Històric de la CONC, a començaments dels anys noranta del segle XX, ja fa gairebé trenta anys. Però feia molt temps que sabia qui era l'Àngel Rozas. Ho sabia des que vaig començar a estudiar els orígens i el desenvolupament del moviment de les Comissions Obreres en plena dictadura franquista. I ho sabia pel meu vincle personal amb CCOO des dels anys setanta.

L'Àngel Rozas va fer les primeres passes en l'activisme obrer a l'HOAC, a finals dels anys quaranta, va incorporar-se al PSUC als cinquanta i va ser un dels fundadors de les Comissions Obreres a l'església de Sant Medir, el novembre del 1964, després d'haver patit ja detencions i una condemna en un consell de guerra. La seva trajectòria personal és un bon exemple de la trajectòria col·lectiva del moviment de CCOO i després del sindicat. Entre 1965 i 1969, l'Àngel va participar en les principals accions de Comissions, i això va comportar-li un seguit de detencions —la policia el podia

identificar amb facilitat— en aquells anys. Amb l'estat d'excepció decretat el gener del 1969, va haver d'optar per l'exili, on es va convertir en un activista de la DECO, la Delegació Exterior de CCOO, que va ser una peça destacada en la lluita contra el franquisme i en l'impuls per a l'ajut solidari del moviment obrer europeu. Retornat a la fi de dictadura, va ser elegit responsable de Formació Sindical de la CONC.

Vaig tenir l'oportunitat de parlar sovint amb l'Àngel durant els anys que va presidir la Fundació Cipriano García. Amb la seva autoritat moral i també amb la seva perseverança va contribuir decisivament a convertir la fundació i, en particular, l'Arxiu Històric, en un espai essencial per a l'estudi de CCOO i, més àmpliament, del moviment obrer, però també en un àmbit de reflexió sobre els reptes del sindicalisme en els temps presents.

Però, per sobre de tot, el meu record de l'Àngel Rozas és el d'una persona afable però rebel i batalladora, lúcida i irònica, i d'una honestedat personal i cívica, dit molt col·loquialment, a prova de bomba.

Homenatge

Angelina Puig i Valls

Fa quatre dies, el dimecres 27 de maig, en representació de l'Ateneu Memòria Popular, felicitava la lluitadora antifranquista Maria Salvo en el seu centè aniversari i li donava les gràcies per ser un mirall per a les persones que formen part de la nostra entitat. Som conscients de les amenaces que sobrevolen la nostra democràcia. Unes amenaces que busquen una democràcia sense llibertats, una democràcia baixa en drets, una democràcia buidada dels seus valors essencials. Per això necessitem models on emmirallar-nos. Persones que amb la seva trajectòria, amb la seva vida, amb les seves ensenyances ens donin coratge, el seu alè i, així, ens facin el camí més planer cap a l'objectiu de no deixar-nos arravatar aquells valors.

Avui ens emmirallem en la vida de l'Àngel. I el volem recordar com el lluitador que va ser. És ell mateix qui ho defensava, quan amb motiu del manifest per la Llei de la memòria democràtica, titulat "Un compromís ètic inajornable: la Llei de la memòria democràtica", va reclamar el següent: "No me cansaré de defender que no fuimos víctimas, o no fuimos únicamente víctimas; fuimos luchadoras y luchadores por la libertad."

De la seva trajectòria, de la lluita antifrancuista, de la repressió rebuda, de la represa de l'activitat política en democràcia, del seu paper al sindicat abans i després de la dictadura, de la seva vida familiar i d'amistats, en parlaran altres persones que s'hi van relacionar més i que coneixen totes aquestes vessants de la seva biografia. Jo no vaig tenir la sort de mantenir amb ell una relació tan personal. Tanmateix crec que quan en José Luis López Bulla i en Javier Tébar el van felicitar en el seu vuitantè aniversari, van dir una veritat com un temple: “L'Ángel es el sindicalista más querido y respetado de la numerosa familia de su sindicato.”

Sí, estimat i respectat.

Jo sobretot m'hi vaig relacionar quan vaig formar part del Patronat de la Fundació Cipriano García i de la Junta de Govern de l'Arxiu Històric de CCOO, ambdues presidides per ell. El que més recordo d'aquelles reunions és justament la seva figura, seriosa i tranquil·la, que emetia aquella dignitat especial.

Per això vull ressaltar aquesta faceta de l'Ángel que me'l fa tan proper. A més, com a historiadora, aprecio i agraeixo l'activitat i la tasca d'impuls a la recuperació de la memòria històrica del moviment obrer i la classe treballadora d'aquests organismes. I, sincerament, comparteixo, avui més que mai, els objectius de difondre i donar a conèixer entre les generacions més joves i a la ciutadania en general la nostra història, en especial aquells temes oblidats per la història oficial. Així és

imperatiu estendre els ensenyaments de figures com la de
l'estimat Ángel Rozas.

Moltes gràcies, Ángel!

Lo nuestro

Juanma García Simal

Conocí a Ángel en 1994 a raíz de mi ilusionante incorporación al Archivo Histórico de CCOO de Catalunya para realizar mis prácticas universitarias. En mi primer día ya estaba avisado de que conocería al presidente de la Fundación que gestiona el archivo, un histórico fundador de CCOO que además había padecido una dura represión por su militancia comunista y sindical. Para mí, un joven con entonces 25 años, conocer a Ángel Rozas suponía una experiencia emocionante y despertaba una mezcla de admiración y respeto, así que no esperaba que sus primeras palabras hacia mí aquel día fueran: “Dejo el macuto y vamos a tomar un café a la máquina”. Fue el primer café de tantos que tomamos después de dejar el macuto cada día durante los siguientes 16 años que trabajamos juntos. En esos ratos aprendí de Ángel valores como la sencillez, el trabajo, el humor y, sobre todo, la dignidad del ser humano.

Desde bien entonces supe que, posiblemente, Ángel Rozas Serrano quizás no pasaría a formar parte de los grandes personajes de la Historia, la que se escribe con

mayúsculas, pero sí que sería uno de los personajes más importantes en la historia de todos los que le conocíamos.

Un hombre con una historia de vida escalofriante en muchos momentos y a la cual se enfrentaba siempre con una sencillez y una dignidad envidiable, sintiendo siempre que hacía las cosas por eso, porque las tenía que hacer, y siempre con la convicción de que cualquier tarea, por insignificante que pudiera parecer, tenía un sentido y una importancia colectiva que no todos podíamos ver, acostumbrados a un mundo de gestos grandilocuentes y a lo que hoy viene a llamarse 'postureo'. Él tenía bien claro, y el tiempo siempre le dio la razón, que cuando las cosas vinieran mal dadas o pasara el tiempo sin ver la solución a un problema su respuesta era siempre la misma: “Nosotros a lo nuestro”.

Después de 25 años, 'lo nuestro' sigue funcionando gracias a esas pequeñas lecciones que nos daba. Hoy, 10 años después de su triste pérdida, estoy seguro de que ante la tremenda crisis que padecemos, el gran Ángel volvería a apelar a la sencillez, el trabajo, el humor y a la dignidad, lo nuestro.

Un hombre de “buen sentido”

Giaime Pala

Existe un sintagma italiano que no tiene una precisa traducción al castellano y a los otros lenguajes ibéricos. Me refiero a “buen senso” (“buen sentido”), expresión que se acerca mucho al “sentido común” al que suelen apelar los políticos españoles supuestamente sensatos y cercanos a los sentimientos del pueblo llano. En Italia, en cambio, “buen sentido” y “sentido común” (*senso comune*) son dos conceptos cuyas ligeras diferencias semánticas han estimulado la reflexión de no pocos críticos de la cultura. El caso del pensador marxista Antonio Gramsci es seguramente el más famoso. En su opinión, toda clase social tiene su propio “sentido común”, es decir, una visión del mundo no homogénea, multiforme y derivada –en formas elementales y folclóricas– de las corrientes filosóficas de su época. Este sentido común no siempre es negativo, ya que puede convertirse incluso en un factor de movilización política, pero es siempre insuficiente para dar vida a un cambio social real. Quien se proponga alcanzar formas de civilización más justas y avanzadas debe superar el sentido común y elaborar una visión del mundo más sofisticada y adherente a la realidad. En definitiva, tiene

que acercarse al “buen sentido”, que Gramsci identificaba como una actitud filosófica (y no folclórica) ante la vida.

Sirva esta premisa para hablar de Ángel Rozas Serrano (1927-2010), joven trabajador andaluz que, en la inclemente España de posguerra, emigró a Cataluña y, desde allí, contribuyó a mejorar las condiciones morales y materiales de los asalariados del país. Es ciertamente correcto resaltar el compromiso democrático de Rozas en los tiempos de la dictadura franquista, estudiar su larga militancia en el Partit Socialista Unificat de Catalunya y en Comisiones Obreras, y valorizar el precio que tuvo que pagar por ella en términos de cárcel y acoso policial. En este sentido, estoy convencido de que una figura como la suya seguirá interesando a los historiadores del futuro.

Con todo, no podemos limitarnos a recordar solo los aspectos más heroicos de su acción sociopolítica. Rozas fue también un ejemplo de superación intelectual en un sentido gramsciano: un hombre que se opuso a la injusticia social gracias a una conciencia de clase instintiva y a un “sentido común” rebelde tan efectivo como disperso y gelatinoso, pero que comprendió la necesidad de elevar su formación teórica –sirviéndose de ésta para mejorar su práctica militante– y de ordenar su manera de ver el mundo y los procesos productivos. En resumen, formó parte de aquella clase trabajadora del siglo XX cuya aspiración a ejercer un papel protagónico

en la sociedad la empujó a salir de la esfera del “sentido común” para afianzarse en el terreno del “buen sentido”.

Aunque nosotros vivamos tiempos diferentes de los de Ángel Rozas, no hay motivos para pensar que, en lo esencial, dicha manera de encuadrar el rol y los deberes de los trabajadores socialmente más conscientes tenga que cambiar.

Deu anys sense l'Àngel

Xavier Domènech

Fragments d'un escrit quan vaig saber de la seva mort ara fa deu anys:

“Entre los asistentes estaba Ángel Rozas Serrano, persona de muy baja estatura, un enano, quién se colocó en una de las sillas de la sala, rehusando hacerlo en la presidencia; pero sus intervenciones fueron escuchadas atentamente, por los concurrentes, entre los que goza de bastante prestigio.”

Així el descrivia un informe policial fet al barri de Llefia de Badalona el 1967. Un de tants on el seu nom surt innombrables vegades. En altres documents, a les cartes clandestines enviades durant la negra nit franquista per informar i informar-se, per comunicar i comunicar-se, per conèixer i reconèixer-se com a un, com a molts, que no parlaven a la llum pública però existien, el seu nom era un altre i era escrit amb respecte: Ankar. Però tot això ho vaig saber després de conèixer-lo i no m'ho va explicar ell. Ni un bri de vanitat corria per les seves venes. És cert que era baix, extremadament baix, i que sempre reia. Sempre, menys quan entrava a la sala on el

vaig conèixer indignat per alguna cosa que havia llegit al diari. Però era alt quan reia, era gran quan s'indignava, era immens quan davant la gent projectava una veu profunda que parlava de la dignitat obrera com poques.

Detingut infinites vegades, en infinits llocs, a causa d'un sol pas. Fou un pas petit, fet per pocs a l'inici, però que va marcar un camí que malgrat tot es va mostrar immens. El pas que anava de la clandestinitat a la llum pública, de la por al crit, del silenci a la paraula. El pas que no feia sinó recuperar en les pitjors condicions possibles el credo d'una de les primeres societats populars obreres fundades a finals del segle XVIII, "Que el nombre dels nostres membres sigui il·limitat." Per ell fou un camí iniciat des de la indignació pura.

El 1976 ja eren milions els que com ell havien dit prou. Van omplir els carrers i les places, van parar les fàbriques i van fer girar totes les cares cap a ells, fent impossible que la dictadura continués. Tu ho vas fer possible. Gràcies! Gràcies per retornar-nos una cosa que no té forma, ni volum, que no té olor, ni color, que sent petita és gran i sense la qual molts no ens podríem ni reconèixer: la dignitat robada en aquell 1939. Gràcies per trencar el silenci, quan ningú s'hi atrevia, dient una veritat tan senzilla com que érem milions i el món no era seu.

Una razón apasionada

Javier Tébar Hurtado

Ángel Rozas es para muchos de nosotros una figura legendaria en la historia del movimiento obrero y sindical de nuestro país. Pude contar con su amistad durante más de dos décadas y colaborar con él en la creación del Arxiu Històric de Comissions Obreres de Catalunya. A principios de los noventa aquel proyecto era una pequeña utopía, hoy es una realidad. Del más de medio centenar de personas, la mayoría jóvenes, que durante estos años han colaborado en los proyectos del Archivo no tengo duda que la totalidad conserva un buen recuerdo de Ángel. Que en este homenaje, organizado con motivo de los diez años de su fallecimiento y de la sexta edición del Premio Ángel Rozas en Ciencias Sociales para jóvenes investigadoras e investigadores, hayan participado alguno de aquellos antiguos colaboradores es un ejemplo concreto de lo que digo.

Ángel fue pastor en el municipio almeriense de Macael, colindante con Olula del Río, su pueblo de origen; obrero de la construcción en Barcelona, sindicalista en Cataluña, refugiado en París..., pero entre estas muchas cosas y otras, fue un sindicalista en el

partido y un comunista en el sindicato. Su partido fue el Partit Socialista Unificat de Catalunya, su sindicato fueron las Comissions Obreres a las que, junto con otros, ayudó a construir desde principios de los años sesenta. Para evitar confusiones, debo aclarar que esto no significó que siempre pensara y actuara como tropa auxiliar de la política desde el sindicato a modo de “correa de transmisión”. De manera temprana tuvo claro, como le dijera a Gregorio López Raimundo en una reunión de la que el secretario general guardaba apuntes, que una vez se llegara al “socialismo en libertad” el sindicato tenía que seguir cumpliendo su papel crítico en la defensa de las condiciones de vida y de trabajo de la clase trabajadora. Vivió el sindicalismo como una razón apasionada.

De Ángel creo haber aprendido que la amistad se forja en la discrepancia y no en la unanimidad o en la adulación. Sobre este asunto me confesó reiteradamente: “Hemos sido muy sectarios..., no lo seas. Perder una amistad por este asunto, no *paga* la pena”. Está grabado en las largas conversaciones que mantuvimos en su casa, que era la casa de aquella mujer fuerte -conocida en la puerta de la prisión Modelo como “La Italiana” cuando formaba parte de las redes de solidaridad con los presos en plena posguerra- que fue Carme Giménez Tonietti. Cuando se comprometieron a casarse, se dijeron uno a la otra que su principal unión y preocupación continuaría siendo el Partido. El día de su peculiar boda hicieron las maletas y se fueron de “viaje de novios” a la Prisión

Central de Burgos, a visitar a sus camaradas. Entre ellos estaban Manuel Moreno Mauricio y Ramón Ormazabal. Rozas estaba por *estudiar*, conocer y comprender, decía, como paso previo para actuar (así lo dejó dicho en su intervención en la Comisión parlamentaria para las alegaciones al proyecto de Llei del Memorial Democràtic en 26 de junio de 2006 y que, posteriormente, ha sido publicada con el título “¿Perseguidos o perseguidores? Sobre la necesidad de afrontar el pasado”). Era otra época y, desde luego, otra manera de vivir. Tal vez convenga hoy recordarla para que no habite en el olvido.

Desde el sótano de la Historia

Andrea Tappi

Conocí a Ángel hace exactamente veinte años en estos mismos días. En primavera, en todos los sentidos. Más o menos joven graduado, obtuve la primera beca de mi vida para una investigación sobre la historia empresarial. El centenario del nacimiento de FIAT acababa de celebrarse y los estudios sobre el fabricante de automóviles de Turín se multiplicaban en Italia: ¿qué mejor oportunidad para investigar la historia de SEAT, su principal filial en el extranjero, y escapar como muchos de una Italia a punto de volver a estar a merced de Berlusconi y del *berlusconismo*? Quizás sería también por eso por lo que no quería llevar a cabo esta investigación sólo con las minutas de los consejos de administración y de las juntas de accionistas. También quería tratar de rescatar una voz desde abajo, la de los trabajadores de la mayor concentración obrera de Cataluña y de España, desde la fábrica. A la vez era la voz del movimiento sindical y de la disidencia contra el franquismo. Y así fue cuando, agobiado en el desierto documental que muchas veces sorprende a los investigadores, llegué a Barcelona, para consultar los

documentos guardados en el Archivo Histórico de CCOO de Cataluña: las actas del jurado de empresa de SEAT, las octavillas, los documentos del Comité de Higiene en el Trabajo y más documentos que cuarenta años antes unas manos cómplices habían restado en secreto de su pérdida y destrucción; incluso en algún caso un material que había sido clandestino, llegando del exilio.

La vida y la actividad sindical de Ángel durante el régimen del general Franco, como la de tantos otros estuvieron marcadas por el combate obrero, la prisión y la tortura franquista. Le conocí allí, en el archivo, sentado en su despacho, en el sótano de lo que fue en los años grises la sede del Sindicato Vertical. Mirada dulce y suave de los que observan sin distancia, sino escuchando y dialogando con el investigador novato que no sabe nada y espera mucho. Sin reticencias, pero también sin afectación, dejando hacer, preguntar y fluir. Es la Historia a disposición de quien pregunta, allí en carne y hueso, y corazón.

Tribut

José Maria Romero Velarde

Sempre he pensat que el sindicat et dona més coses de les que li pots retornar, entre elles haver après, compartit i emmirallar-nos en persones humils, senzilles, forjades en la lluita, compromeses amb els més febles i amb els drets de les persones treballadores amb l'horitzó insubornable de la igualtat. I per a mi l'Ángel Rozas és l'exemple d'això, una referència imprescindible. Membre de la generació fundadora de CCOO, la lluita clandestina — quasi en solitari—, als quals no hem agraït prou l'esforç i el sacrifici personal per conquerir drets i llibertats democràtiques. Un heroi del nostre temps, com el va definir Vázquez Montalbán.

L'Ángel, per als joves que ens començàvem a moure a CCOO, a finals dels noranta i a inicis del segle XXI, que n'havíem escoltat històries i anècdotes, significava lluita, exili, generositat, superació personal i solidaritat. Quan el vaig poder conèixer, la seva simpatia i bonhomia ajudava molt, i va esdevenir una referència que ens va mostrar el camí, sobretot per la seva manera de fer i comportar-se. Persona de conviccions exercides amb determinació ferma, de formes constructives, tenia

la capacitat d'adaptar-se a la realitat i al context concret, sabent llegir i interpretar l'evolució dels canvis socials i d'un món del treball canviant.

Per aquestes i d'altres raons l'equip de direcció d'Acció Jove, en el nostre primer mandat de posada en marxa del projecte a Catalunya (2000-2004), vam decidir que l'escola de formació de joves sindicalistes, que volíem que fos un espai de relació, formació, intercanvi d'experiències i voluntat de construir l'organització incorporant la visió i les demandes de la joventut treballadora, portés el seu nom. Quan li vam proposar s'hi va resistir fins a l'últim moment, amb aquella modèstia sincera, del que creu que no mereix cap consideració personal. La segona edició, a l'any 2002, a Cabrera de Mar, l'Ángel va participar personalment en una activitat intergeneracional acompanyat d'un nombrós grup de companys més veterans i dirigents del moment. Va ser una activitat molt enriquidora, especialment per als joves que hi assistien per primera vegada, i la majoria dels presents vam valorar-la com summament positiva pel contingut, per la vessant emocional i pel reforç del vincle amb CCOO.

Enguany s'ha celebrat l'edició 17a de l'Escola de Joves Sindicalistes Ángel Rozas i segur que totes les persones que hi hem passat sentim l'orgull d'haver pogut construir un espai fresc i innovador i haver aportat el nostre petit gra de sorra per fer de la nostra societat un lloc millor i més habitable, vinculant-nos definitivament al: “Porque fueron, somos. Porque somos, serán.”

En la vessant personal, em queden molts bons records i anècdotes, com la importància de la puntualitat i el respecte al temps dels altres o xerrades i intercanvis a l'Arxiu Històric amb el Javier i l'Úrsula.

És un privilegi haver conegut un dels grans, una persona que va exercir amb valentia, noblesa i dignitat el temps que li va tocar viure. És una exigència ètica no perdre de vista en el nostre comportament personal i col·lectiu tot allò que simbolitza seva figura i la seva trajectòria.

Un universo afectivo y la calva de Lenin

Laura Rozalén

Conocí a Ángel de muy pequeña y fue, por supuesto, en una manifestación. Gracias a la hermosa cualidad que tenía para tejer familia a su alrededor, él me llamaba nieta y yo a él, abuelo. Juntos, con los años, urdimos una relación afectiva y un universo íntimo con el escenario principal de su salón luminoso de la avenida San Juan, presidido por aquel busto de Lenin al que, a veces, acariciaba por la calva.

Desde pequeña me ofreció una educación sentimental plagada de ideales y ternura, de historias que yo imaginaba como en un teatro, bailando ante mis ojos. Hablaba de su pasado y de todas aquellas personas que lucharon antes que él, repasando el hilo rojo de la Historia, y yo me estremecía, me ilusionaba, me emocionaba y me sacudía ante aquellos mundos ya marchitos, para bien o para mal, que ponía ante mis ojos. Me ofreció la visión de un mundo donde todo era posible y, aún, todo estaba por hacer, y me regaló la creencia de que había que tomarlo por montera y mancharse las manos para hacerlo mejor.

Porque, para él, la política y la vida eran una. Un enorme retrato de La Pasionaria nos miraba atentamente mientras él me leía, en una ocasión, la letra de la Internacional y me la explicaba, párrafo a párrafo, con la paciencia de alguien que educa con y desde el amor. Me decía que la parte más importante de toda la letra para él era aquella en que decía “no más deberes sin derechos, ni ningún derecho sin deber”. Hablaba de cómo un buen comunista es, ante todo, una buena persona, alguien que no se puede permitir dejar de sentir, dejar de ser sensible al dolor propio y ajeno, dejar de ver la realidad que le rodea y actuar en consecuencia. Alguien que tampoco se puede permitir dejar de luchar jamás.

Pero también me regaló otros mundos imaginados, no solo el país extranjero de nuestro pasado. Me regaló la búsqueda de la inspiración perdida y la belleza del Aschenbach en Venecia. El viaje a través del tiempo y el género de Orlando. El ansia de libertad de Ana Karenina. En tapa blanda, recopiló semana tras semana una colección de literatura universal para mí porque creía que una visión más amplia del mundo era el mejor regalo que podía hacerse a nadie. Porque creía que “a cada cual sus necesidades” pero, también, a cada cual según sus sueños.

Cuanto más tiempo pasa más pienso en todo lo que me gustaría contarle o en lo que opinaría él sobre lo que sucede. Cuanto más adulta soy, más preguntas tengo, y eso también se lo oí decir algún día. Las personas y sus obras sobreviven mientras las recordamos. El regalo que

podemos hacerle para devolverle todo lo que hizo por nosotros es rescatarle del olvido, a él y a todos los que lucharon para dejarnos un mundo más justo.

El derecho al horizonte (lo que aprendí de Ángel)

Xavier Blanco Luque

El calendario señala el X Aniversario de la muerte de Ángel Rozas, pero hay personas que nunca mueren. No mueren sus sonrisas, no mueren sus deseos, no mueren sus ideas. Tuve la suerte de compartir con Ángel muchas horas: horas de amistad, horas de trabajo, horas de reflexión y sobre todo horas de enseñanza. Porque Ángel Rozas era un maestro; un maestro de la vida, de la superación, de la solidaridad, de la dignidad y de la lucha. Era un catedrático de lo sencillo. Te explicaba sus vivencias como el que explica un cuento para niños, sin pábulos, sin importancia: su niñez, la emigración, la militancia política y sindical, la dictadura, la cárcel, el exilio. También el sufrimiento.

Una vida dedicada a luchar por la libertad, por los derechos, por la dignidad de la clase trabajadora. Una vida dedicada a los demás. En exclusiva. Una vida que fueron muchas vidas. Una en cada momento histórico que le tocó vivir. Lo hacía como si fuera el destino el que le hubiera otorgado ese lugar, el que le hubiera concedido ese papel en el libro de la Historia. Cada mañana se

levantaba dispuesto a representarlo, sin quejas, sin reclamaciones. El que le correspondía en cada momento. Siempre a la perfección. Porque las cosas son así y así deben de ser.

Ángel sufriría por ver este mundo que nos ha tocado transitar, sufriría por ver como la utilidad dominante, en nombre de un supuesto interés económico, mata la memoria del pasado, la sanidad pública, la enseñanza para todos, los derechos laborales y de ciudadanía, la fantasía, el arte, el pensamiento crítico y el horizonte de libertad que debería inspirar toda actividad humana. Sufriría, pero seguiría luchando, cada hora, cada minuto, cada segundo de aliento que le quedara. Él era un hombre de valores, de lealtades y de compromiso. Era un hombre de palabra. De él aprendí que el hombre se empobrece cada vez más mientras cree enriquecerse, que el afán de lucro es lo que nos esclaviza. Y que la libertad es lo que da alas a la esperanza. La libertad, ese anhelo que soñó durante tantos años, hasta que un día pudo tocarla con sus manos.

La esperanza. La libertad. La lucha. El compromiso. La dignidad de la clase trabajadora. El valor del trabajo. Bonitas palabras, que carecerían de significado si no fuera por personas como Ángel Rozas, que las convirtió en la guía de sus acciones. Si dejamos morir esas enseñanzas, si renunciamos a la fuerza generadora del compromiso colectivo, solo seremos capaces de crear un mundo enfermo y sin memoria.

No lo haremos Ángel. Somos los herederos de tu forma de ser, de tu compromiso y de tus valores. Nadie nos podrá arrebatarnos el horizonte.

Gracias, maestro.

Sin organización, las ideas no avanzan

José Fernando Mota

Creo recordar que a Ángel Rozas lo conocí a mediados de los noventa, cuando comencé a frecuentar el Arxiu de CCOO de Catalunya como investigador. Pero fue tiempo después, cuando trabajé en ese mismo archivo, cuando tuve más trato con él.

Ángel Rozas, comunista y sindicalista, militante antifranquista, represaliado de la dictadura, preso político y exiliado, a diferencia de otros, nunca alardeó de su pasado, siempre se mostró asequible y modesto cuando le preguntabas sobre esos duros tiempos. Y no fue poco lo que hizo.

Mi admiración por su figura creció cuando realicé mi investigación sobre los trabajadores de la construcción en Barcelona y el nacimiento de CCOO en el sector. Fue entonces cuando conocí más sobre ese Ángel Rozas y su papel en unos momentos duros, en los oscuros años cincuenta.

Eran pocos, muy pocos, los que se atrevían en esos años a desafiar a la dictadura. La durísima represión

franquista había diezmado la oposición y atemorizado a muchos. Ángel Rozas pronto ganó el aprecio de sus compañeros por denunciar las injusticias. Desde 1948 era enlace sindical, pero sabía que solo poco se puede hacer. Buscó con ahínco con quien organizarse. Primero contactó con la HOAC, luego con militantes de la CNT, pero como él mismo explicaba, se hablaba mucho pero se actuaba poco. Estaba bien la teoría, pero faltaba la praxis.

Empezó entonces a orientarse por lo que oía clandestinamente en Radio España Independiente -la Pirenaica- y acabaría así contactando con militantes del PSUC y entrando en la organización en 1954. Desde entonces se convertiría en un disciplinado, que no acrítico, militante comunista. Cuando el Partido optó por hacer “entrismo” en el Sindicato Vertical el camarada Rozas siguió la consigna. Eran los tiempos de la Oposición Sindical Obrera que impulsaban los comunistas. En 1958 llegó a vocal nacional del Sindicato de Construcción, Vidrio y Cerámica.

Pedro Moya Clúa, antiguo cenetista pasado al franquismo, eterno presidente de la Sección Social del sindicato, en su política de captar a militantes con ascendente entre los trabajadores, tenía en mente a Rozas para proponerlo como procurador en Cortes por el sindicato. Pero su detención en 1958, por participar en las huelgas de solidaridad con los mineros asturianos, puso en evidencia su militancia comunista y fue expulsado de sus cargos. Esa sería la primera de varias detenciones porque Rozas, a pesar de la represión, insistió en

organizar sindicalmente a sus compañeros, participando activamente en la creación de CCOO. Finalmente, ya muy señalado por el régimen, optaría por exiliarse en 1969.

Ángel Rozas tuvo claro, en una situación política y social extremadamente difícil para la clase trabajadora, que sin organización las ideas no avanzan. Y en eso puso su empeño y por eso pagó con cárcel y exilio su militancia comunista y sindicalista. No olvidemos su ejemplo.

Un hombre de pequeña estatura y gran corazón

Carles Vallejo Calderón

La memoria es el material sobre el cual construimos nuestra identidad y Ángel es una parte esencial de mi memoria y de mi identidad.

Recuerdo el gran binomio formado por Carme Giménez Toniatti, conocida por como “*la italiana*” por la brigada político-social, y Ángel, un hombre de pequeña estatura, como él mismo se definía.

Yo también tuve que marchar al exilio un par de años después que Ángel y nada más llegar a París él fue mi contacto; de aquel París me han quedado grabadas dos imágenes:

Una es el minúsculo hogar de Ángel y Carmen en la portería de la comunidad donde ella trabajaba y bajo cuya escalera vivían. Allí, a pesar de las estrecheces físicas y económicas, a los refugiados en París nunca nos faltaba un plato en su mesa.

La otra es la de Ángel en la oficina de la Delegación Exterior de Comisiones Obreras, donde

trabajé por un tiempo con Carlos Elvira, Pedro Cristóbal y Ángel. Era una vetusta oficina, con un suelo de madera que siempre chirriaba. Un local cedido por la Alcaldía Comunista de Montreuil, donde se montó una especie de embajada oficiosa de ese movimiento de los trabajadores denominado Comisiones Obreras. Como era el recién llegado a mí me tocaba ir a comprar las baguettes para comer, entre aromas de tinta, papel y fritanga, mientras ensobrábamos los boletines de la DECO que redactábamos e imprimíamos allí mismo.

En diversas ocasiones tuve que ir con Ángel a Italia para preparar la exposición de pintura y escultura contemporánea “Amnistía que trata de España”, él fue quien me presentó a Rafael Alberti, María Teresa León y Teresa Azcárate.

Ya en Barcelona, tuve la ocasión de acompañar a Ángel en las sucesivas visitas a la residencia donde pasó sus últimos días Miguel Núñez. Le recogía en su piso del Paseo de San Juan y nos acercábamos a la residencia en mi coche.

Siempre que tengo ocasión utilizo en mis charlas la cita del partisano Vittorio Foa, la preferida de Ángel: *“Fuimos una “inmensa minoría” que perseguimos tanto al fascismo que al final tuvo que meternos a muchos de nosotros en las cárceles de la dictadura. No fuimos víctimas ni perseguidos o por lo menos no nos sentimos únicamente víctimas y perseguidos. Fuimos nosotros los*

que perseguimos el fascismo luchando por las libertades”.

Recordando a Ángel, podemos decir como el añorado Manolo Vázquez Montalbán: *“La vida de Ángel ha sido más Historia que Vida”.*

En el millor sentit de la paraula bo

Xesús González

No soc qui per emetre opinió sobre la vàlua sindical d'Ángel Rozas. La seva biografia deixa ben palesa la seva valentia i la seva entrega a la defensa dels treballadors i treballadores i de les seves condicions de treball.

Per a mi l'Ángel va ser una persona entranyable i bona, molt bona gent. Tal com va dir Machado: "Era bo en el millor sentit de la paraula bo."

El recordo lluitant sense descans, junt al Javier, per aconseguir recursos per fer de l'Arxiu Històric de la CONC el que ara és, al meu entendre el millor arxiu de les lluites de la classe obrera de Catalunya.

Per a mi els darrers records de l'Ángel estan molt associats a les persones que en van tenir cura, com el Javier i l'Úrsula.

París, el míting de Montreuil i el record de l'Ángel

Montserrat Torras i Enric Cama

Vam conèixer l'Ángel i la Carme a París, el mes de juny del 1971. Tres companys i dues companyes de la nostra organització, del PSUC, vam decidir anar al gran míting que el PCE havia organitzat a la capital francesa. Tots cinc dins d'un Seat 600 vam enfilem cap a París per assistir a aquell acte històric, on intervindrien, entre d'altres dirigents del PCF i del PCE, Santiago Carrillo i, especialment, Dolores Ibárruri, *La Pasionaria*. El que desconeixiem aleshores és que, a més d'assistir al míting, aquell viatge ens proporcionaria l'oportunitat de conèixer l'Ángel Rozas i la Carme Giménez Tonietti, un coneixement que enriquiria les nostres vides.

El míting va constituir un gran èxit del PCE, amb milers d'assistents que van omplir el parc de Montreuil, un barri de París. En acabar vam anar a la delegació exterior de CCOO (DECO), instal·lada en un local de la CGT francesa que li donava cobertura legal, on vam veure per primera vegada l'Ángel Rozas, famós dirigent obrer del qual ja teníem referència. Després d'una passejada per París, vam dirigir-nos a la casa on vivien

l'Àngel i la Carme, uns baixos amb un mobiliari d'una precarietat extrema, on ens van convidar a sopar uns ous ferrats amb patates fregides que van ser deliciosos. Alguns, asseguts en una caixa d'embalar a falta de cadires, vam passar una vetllada molt agradable que, després de tants anys, encara recordem emocionats. També recordem un detall que ens va impressionar: les maletes estaven a punt per tornar aviat a una Espanya democràtica.

El seu optimisme i la seva ferma convicció que la situació estava força madura per posar fi al franquisme ens va sorprendre, ja que nosaltres veníem de l'interior de la dictadura i no compartíem tant optimisme. Un optimisme que era, però, una marca permanent del seu tarannà polític i personal. Tarannà que explicava la constància d'una vida dedicada a millorar les condicions de vida i de treball de la classe obrera. L'Àngel era un mestre de mestres i la seva personalitat es va constituir, a partir d'haver-lo conegut, en un punt de referència per a molts de nosaltres.

Aquell dia, a París, es va iniciar una entranyable amistat que el pas dels anys enfortiria. Ja instal·lats a Barcelona els vam anar a visitar algunes vegades al seu pis del passeig de Sant Joan, sobretot per veure la Carme, ja malalta, i també ens veiem a la seu de CCOO, a l'Arxiu Històric, on fèiem petar la xerrada, o al petit local de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics del Franquisme, al primer pis del mateix edifici, que l'Àngel visitava de tant en tant.

El darrer record de l'Àngel és del Centre Dolors Aleu. Quan el visitaves et meravellava la serenor que mantenia, sense queixar-se mai de res, amb aquell mateix optimisme de sempre, igual que aquell optimisme que ens va sorprendre a París un dia de juny de fa gairebé quaranta anys. Un optimisme que hem trobat a faltar. El seu record encara ens acompanya...

Luchador infatigable de la causa de los trabajadores

Josep M. Rodríguez Rovira

Conocí a Ángel Rozas Serrano, en París, el año 1971, en las oficinas de la Delegación Exterior de Comisiones Obreras, la “DECO”, el referente de CCOO hacia los sindicatos europeos y de otros países, para las relaciones de solidaridad, con las luchas de los trabajadores en España.

Ángel nació el 1927, en Olula del Río, un pueblo de Almería, y vivió en Macael, famoso por sus canteras de mármol, todavía ahora activas. De niño y joven, trabajaba en las canteras, dando asistencia de agua, que transportaba en un asno, a los trabajadores de las canteras.

Huérfano de padre, siendo todavía muy joven, vino a Barcelona, en 1943, con su madre y su hermana. Fueron a vivir a las barracas de Can Baró en el barrio Horta-Guinardó. Como no tenían luz eléctrica en su barraca, Ángel iba por las noches a la calle que baja hasta la plaza de la Font Castellana, para poder leer a la luz de una de las farolas de la calle. Enseguida se preocupó de

los problemas sociales y se formó en la necesidad de lucha social y política.

Ya de adulto, vivió en el barrio de Collblanc de l'Hospitalet y en Barcelona. Trabajaba en el ramo de la construcción en una empresa de abrasivos. El 20 de noviembre de 1964 fue uno de los participantes en la asamblea fundacional de CCOO en Catalunya, en la iglesia de Sant Medir.

Ángel fue detenido varias veces, sometido dos veces a consejo de guerra y encarcelado en la Modelo de Barcelona y en el penal de Burgos por su militancia en CCOO y en el PSUC. En varias de las detenciones fue golpeado y torturado. En una de ellas, fue colgado por las muñecas de las manos; no pudo articular correctamente las manos el resto de su vida.

Ángel y Carmen, la que sería su compañera, se conocieron en la cárcel de Burgos, en una visita de las que se organizaban para ir a visitar a los presos políticos.

Al salir de la cárcel, el PSUC le propuso emigrar fuera de España porque, debido también a su baja estatura, era muy fácilmente reconocible por la policía. De ahí que fue a la oficina de la DECO.

Con la muerte de Franco y la legalización de sindicatos y partidos, Ángel volvió a Barcelona. Fue el responsable de formación de CCOO en Catalunya y miembro del Secretariado de la *Comissió Obrera*

Nacional de Catalunya, CONC. También de la dirección del PSUC, en su Comité central.

Siempre fue muy activo, un compañero entregado a la lucha y a los demás, con un gran ascendiente. Sus opiniones y propuestas eran siempre atendidas con interés y respetadas. De aquellos años recuerdo su amistad con Luis Romero del ramo de la construcción, y con Josep Cervera y Joan Navarro, ambos del ramo de la madera. Todos ellos, veteranos luchadores y activos militantes de CCOO y del PSUC.

Ángel era una de las de las personas más afables, amables, entregadas y serenas ante la adversidad, que he conocido. Ante las dificultades y encontronazos de todo tipo, a lo largo de su vida, con su orfandad, su problema físico y las detenciones y torturas en comisaría y la cárcel, y, en la última etapa de su vida, frente a la enfermedad, siempre mantuvo una gran entereza y serenidad. Asumió sus limitaciones físicas con naturalidad, incluso con sentido del humor.

Fue un ejemplo de luchador incansable en defensa de los trabajadores.

Un retrat curiós al penal de Burgos

Joan Gimeno Igual

Mai no vaig conèixer l'Ángel Rozas. Tanmateix, sí que el vaig “descobrir”. Òbviament aquesta afirmació pot semblar estranya per als qui, al contrari que jo, en guardeu un record. En el meu cas, en canvi, que vaig complir la vintena quan ens va deixar, tot el que tinc ara és una postmemòria del personatge, adobada amb els materials amb què treballem els historiadors. Afortunadament, la grisor de la ciència s'ha barrejat amb la verdor de l'arbre de la vida, gràcies a les confessions i els records de tantes persones que van viure el plaer de la seua companyonia.

Recordo les meves primeres visites, com a jove investigador, a l'Arxiu Històric de la Fundació Cipriano García. L'embadaliment, fruit de poder treure el cap a aquella finestra del nostre passat recent, aviat es va veure complementat per una curiositat esquitxada de certa torbació: a la sala contigua on es realitzaven les consultes, llavors al soterrani del sindicat, com la resta del dipòsit, hi havia un curiós quadre penjat a la paret. Es tractava d'un retrat d'un home relativament jove, de mirada serena i melancòlica que interpel·lava

l'espectador i produïa, com anunciant la història que amagava, cert desassossec. Sobre un sac de patates com a llenç, aquest retrat havia estat pintat a la presó de Burgos. L'home d'uns trenta i pocs anys era l'Ángel. Aquella "troballa" em va gravar el seu nom en algun racó del cervell. Racó que feia pampallugues cada cop que reapareixia en la documentació i en els testimonis.

"Ese enano es chino, ¿verdad?", li van preguntar durant un interrogatori a Juan Navarro. Homes com l'Ángel ocupaven i preocupaven el règim franquista. Un organitzador nat i lluitador incansable d'aquella avantguarda que, com diria Vázquez Montalbán, a través d'un dels seus personatges, era feta a la mesura de la situació, heroica i, ahora, feble. Comunista liberal d'aquells que, com recordava un altre company seu, entenia el comunisme com una actitud vital: posar la cara per la resta, tot sabent que te la partiran. Petit gegant que, amb molts d'altres, va aconseguir arrabassar les regnes al règim de Franco per retornar-les a la gent, tot deixant-se pel camí part dels somnis i sense, però, llançar mai la tovallola. Un referent, en definitiva, sobretot ètic, que ens recorda les generacions del present que la bonhomia, la compassió i, per què no, l'humor, són virtuts revolucionàries.

Deu anys no són res, fins sempre, Ángel. Ah, y *que no sea nada lo del ojo*.

L'ambaixador a París

Joan Antoni Gonzàlez i Serret

El primer cop que ens vam veure va ser al carrer Roger de Llúria de Barcelona, en concret al número 7. Segurament la seva procedència dels moviments catòlics feia que es conegués amb l'Àngel Alcázar. Teníem una reunió per fer avançar la Interbancària, i l'Àngel va aprofitar per presentar-nos. Feia poc que s'havia constituït Comissions Obreres a l'assemblea de Sant Medir a Barcelona, i Àngel em va passar el contacte amb Pedro León, que, junt a un company que treballava al Port de Barcelona, van ser el meu vincle amb Comissions, fins que l'organització de banca entra amb força i constitueix la seva pròpia organització sectorial.

D'aquest preàmbul lògic, com passa algunes vegades, les circumstàncies generen realitats que no tenen la lògica dels orígens i imposen fets fortuïts. La meva feina d'editor va fer que viatgés a París un o dos cops al mes, afegit a l'efímera estada a l'Escola de Cinema, i malgrat haver estat expulsat pel ministre de l'Interior no vaig deixar de viatjar, amb un bon passaport amb altres noms. Aquesta vida va propiciar els encontres a la Delegació Exterior de Comissions Obreres (DECO),

on l'Àngel Rozas feia d'*ambaixador*, treballant incansablement per mantenir relacions amb els sindicats de tot el món, en especial amb la CGT francesa i amb la CGIL italiana. Les seves relacions eren al més alt nivell i va aconseguir un reconeixement notable de Comissions. Ens reuníem a Château d'Eau, al local de la DECO, i vaig acompanyar-lo en moltes entrevistes si aquestes coincidien amb les meves estades a París. Ell també em va presentar nombrosos dirigents polítics que els catalans no coneixíem: Santiago Álvarez, del PCG, Juan Modesto, pocs mesos abans de morir (previsiblement feien una reunió de la direcció del PCE)... Aquí a l'Àngel li va sorprendre que ens coneguéssim, coneixença que era fruit de la meva estada a Praga fins que també vaig ser convidat a deixar el país, donada la condemna del PSUC de la repressió desfermada davant durant la primavera del 1968.

A Ediciones Ebro, Angelita Grimau, al Centro de Información y Solidaridad con España (CISE), on es movia com a casa. També vam veure Jorge Semprún, a Ruedo Ibérico; va tenir curiositat de parlar-li, aprofitant que col·laborava en la seva pel·lícula, fruit de la presentació que n'havia fet Xavier Folch a Barcelona. Més actors, també vaig presentar-li Yves Montand, que va venir amb Miu Miu, va aconseguir que participessin a la manifestació del 1r de Maig, al seguici espanyol, ells havien estat a Barcelona. I, fruit del meu treball de trobar els llocs clandestins del personatge *Federico Sánchez* per a la pel·lícula *Las rutas del sur*, de Joseph Losey, entre

les activitats hi havia els concerts a la Mutualitee, amb intervencions d'Angelita Grimau per recaptar diners de solidaritat per a les famílies dels presos polítics. També en aquesta activitat ens va demanar de portar diners a Donosti, en concret al despatx de Bandrés, per a la caixa de resistència dels companys de Vitòria. Vam activar publicacions que després entraven a peu amb motxilles. D'això, en pot parlar Carles Vallejo, a través d'una ruta que va oferir moltes peripècies —com pot explicar Ceferino Alonso— baixant de la Molina amb la Guàrdia Civil escorcollant el cotxe ple de propaganda, en concret el llibret *¿Qué son las CCOO?*; tot va quedar en un ensurt.

Vam anar junts a la delegació de la Conferència per la Pau del Vietnam a Versailles. Vaig ser present a la trobada amb sindicalistes de l'automoció de Detroit. Recordo la impressió que ens va fer un company negre i cec. Encara que tots dos recordarem amb afecte la trobada amb Jane Fonda, que al llarg dels anys es va quedar amb *Juan sin nombre* per designar-me, ja que havia aconseguit l'acreditació solament amb Comissions Obreres, i sense nom (per cert en català), i el sarcasme de l'Ángel que em va presentar amb aquest sense nom. En posteriors trobades a Cannes i Los Angeles, aquest va ser l'àlies i ell, el *little man*. L'Ángel reia de la realitat d'una delegació tan pintoresca.

Les seves relacions van fer-me, entre d'altres moltes presentacions, que conegués Enrique Líster, el general republicà. Records, molts compartits amb

Montserrat Torras, Enric Cama, Carles Quingles, Jordi Socias (que va ser qui va pujar al despatx de Donosti per lliurar l'ajuda solidària, ja que vaig veure-hi vigilància, i ell no era conegut de la policia).

Un cop tornat a Barcelona, l'Àngel va voler conèixer i donar les gràcies a un munt de gent. Esther Boix, la pintora clau en l'organització de l'exposició a Milà, i Maria Antonia Palauzy, que va treballar activament a la Comissió de Solidaritat juntament amb Quim Boix, el *boucher de Marseille*, que va fer els transports.

Àngel va venir un bon nombre de vegades al meu despatx a l'Institut del Cinema Català, algunes acompanyat d'en Javier Tébar. Era incansable, organitzant l'Arxiu Històric de CCOO, avui Fundació Cipriano García.

L'Àngel era molt meticulós i es preparava les reunions, prenia notes, i junt a la rialla fàcil i un cert sarcasme mantenia una serietat formal, que feia que les trobades transcendissin. Algun cop vaig comentar-li que tenia gran capacitat per la *litúrgia*, i això el feia riure. En el terreny més personal, junt amb la seva companya Carmen Giménez i també amb alguns dels companys que he esmentat, vam fer la celebració del Cap d'Any diversos cops a París i també a Lisieux, aquesta vegada coincidint amb una reunió del Comitè central ampliat del PSUC (previsiblement va ser el III Congrés).

La DECO va ajudar en tot, fins i tot el que recull la pel·lícula *El Pilar*, tots els treballs de propaganda i informació que fèiem els cineastes. Una nit sopant a l'Ambaixada espanyola, a Georges V, Joan Reventós em va dir: “Ara ja tens ambaixador a París.” De manera automàtica vaig contestar que feia molts anys que tenia ambaixada popular a la capital de França. Els plats de les modestes cases que vaig conèixer a París poc tenen en comú amb la vaixel·la de porcellana amb escut del sopar amb l'ambaixador. Va ser la realitat de la lluita ferma i generosa de persones com l'Ángel Rozas, tot un exemple de tenacitat i generositat.

“Allí donde lo ves”

Marià Hispano i Vilaseca

Aquesta dita és la primera notícia que vaig tenir de l'Ángel Rozas. Va ser en una de les moltes manifestacions de finals dels anys setanta. El meu pare, en veure i saludar l'Ángel Rozas, em va dir: “Allí donde lo ves —per la seva alçada, és clar— l'Ángel ha estat un gran home i un lluitador antifranquista”. Jo, amb quinze anys, el vaig imaginar fent activitat en la clandestinitat com si es tractés d'un relat de novel·la o d'una pel·lícula de cinema negre. Mai, però, se'm va oblidar la dita del pare sobre l'Ángel Rozas.

Sindicalistes i comunistes com Ángel Rozas o Cipriano García esdevenien llavors testimonis d'una transició en la qual els treballadors participaven en la construcció democràtica. Molts anys després, ja exercint d'arxiver, quan el veia a la seu de la Fundació Cipriano García, memorava la seva trajectòria humana i militant. Una trajectòria que podria configurar-se en el primer mapa d'un atlas geogràfic i vital de l'activitat clandestina antifranquista, ja que recull un dels seus itineraris més complets d'aquesta lluita: **Andalusia** (emigrant d'Olula del Río, misèria econòmica i repressió durant la

postguerra); **Barcelona** (a la cerca d'oportunitats vitals i laborals), treballador a l'empresa Serra Capel Hermanos; militant de l'**HOAC** (finals dels anys quaranta), des del 1948 s'infiltra en els cercles del **Sindicat Vertical** per exercir la clandestinitat sindical, participa en la vaga derivada del **boicot ciutadà als tramvies** de Barcelona (1951); contacte i ingrés al **PSUC** (1951-1954), responsable del PSUC al sector de la construcció (1954-1958), delegat al I Congrés del PSUC a **França (1956)**; detingut arran d'una manifestació de suport de la **vaga dels miners asturians (1958)**, arran de la caiguda del Comitè Local del PSUC de Barcelona va passar tres anys al penal de **Burgos (1960)**. Va ser un dels fundadors de **CCOO de Barcelona** a l'església de **Sant Medir**, al barri de Sants (1964), motiu pel qual va ser detingut el 1965. Va ser detingut de nou dos cops el 1966 per la seva activitat sindical a Sabadell i al barri de les Viviendas del Congreso, a Barcelona. Va ser detingut el 1967 i va ingressar a la **presó Model** de Barcelona. Com a conseqüència de **l'estat d'excepció** promulgat pel Govern franquista, es va exiliar a França el **1969** i fins als anys de la **transició democràtica**. Va ser escollit membre d'honor del Comitè Central del PSUC (n'era membre des del 1968) en el IV Congrés del partit, primer celebrat en democràcia (1977). Va ser escollit per formar part de la direcció de la **CONC (1978)**, i president de la **Fundació Cipriano García (1992)**. La Generalitat de Catalunya (1989) i el Govern d'Espanya (1997) li van atorgar les medalles en reconeixement a la seva trajectòria humana, sindical i política.

Ara, si us plau, doneu una ullada als mots en negreta. Es tracta d'una de les geografies de l'antifranquisme més glossadora i meritòria, primer mapa d'un atlas que hauria de ser a totes les biblioteques dels instituts d'aquest país. Gràcies, Ángel, per la teva lluita i pel teu compromís sindical i polític.

Diez años con las palabras de Ángel

Miguel Martínez Llanas

“Es que los detenían y los torturaban simplemente por defender el pan de sus hijos...Es que no hacen falta grandes argumentos para explicar lo que era aquel régimen miserable”

Ángel decía estas palabras – hace unos doce años – caminando despacio desde la boca del metro hacia su casa, marcando la ruta con la seguridad incierta del bastón.

Hablaba en tercera persona, como si él hubiese sido solamente un espectador de la infamia, como si su cuerpo no contuviera la huella de funcionarios arrogantes que no eran más que las uñas afiladas de las garras de la bestia negra.

Me viene a la mente la frase de Rosa Luxemburgo (“lo más importante es ser bueno”) en un momento en que la confusión se apodera de las plazas y el escepticismo es el siguiente charco y el que vendrá después..., y debemos sortearlo a cada paso. ...Un momento (y no es el primero en la historia) en que lo más vetusto y rancio de la derecha enarbola la bandera de

la libertad contra un supuesto fantasma intransigente que viene del siglo XIX y amenaza con perturbar la calma de los parques y las piscinas climatizadas....y las sólidas columnas de la paz social se tambalean ante ciertos “bolcheviques comunistas bolivarianos” que pretenden alterar las reglas del juego registradas en una reforma que enciende y apaga las luces del estadio cuando conviene a los propietarios del estadio y suaviza con esencias perfumadas el amargo sabor del esclavismo laboral.

La frase de Rosa Luxemburgo, extraída de su contexto, podría confundirse con un mensaje cristiano, y es probable que cualquier dirigente de ese estado llamado Vaticano la hiciera suya después de extirparle el auténtico significado.

Nadie escupiría sobre esa frase, como nadie escupiría sobre la palabra “honestidad”, por más abyectas que fueran sus intenciones. Y Ángel fue de esos que agarran la palabra “honestidad” y, en vez de pronunciarla una y otra vez, la convierten en una forma de entender la vida. Honestidad en la fábrica, en el calabozo, frente a los golpes, en el archivo, en la discusión más encendida, en la conversación más serena, en el abrazo que convierte el conocimiento en pasión.

“Si..., al fin y al cabo, estamos en política porque no puede ser que alguien que se mata a trabajar no pueda comprar esa bicicleta a su hijo”. Está hablando Ángel, sentado en la ceremonia del debate, donde pude conocerlo gracias a un amigo común...A veces

hablábamos todos a la vez, a veces el discurso viajaba a lugares ignotos, a veces olvidábamos el punto de partida...y Ángel era de los que más escuchaba, rechazando siempre el lugar iluminado del primer actor.

Honestidad para transmitirla a los jóvenes, injustamente olvidados tantas veces en el banquete de la sagrada experiencia. Chicos y chicas que dejaban caer la tarde reunidos con Ángel, que supo enseñarles lo que de ellos estaba aprendiendo..., sin apoyarse en manuales didácticos.

“Es que tiene razón- decía una de las chicas-,... Es que no tenemos que agradecer eso de haber nacido en democracia y poder decir lo que pensamos... No tenemos que agradecer lo evidente”

En estos tiempos en que es necesario luchar por lo más evidente (en Estados Unidos todavía están llenas las calles de gritos contra el racismo.....por poner solo un ejemplo) imagino la voz de Ángel comentando las últimas noticias, denunciando las últimas mentiras, celebrando la presencia de la amistad que, por serlo, maneja con dedos de niño las manecillas del tiempo....diez años en un instante....diez años con las palabras de Ángel, ahora preparando la pancarta....antes concretando la cita clandestina en una revuelta que no solamente era antifranquista.....porque, después de tantos años liberados de dictadores, esa bicicleta sigue siendo un sueño para muchas familias que engrasan cada día la cadena.

Trobades vespertines a Belgrad

Carme Ortega i Jaume Puig

Devia ser a finals d'estiu o a principis de la tardor de l'any 1976 quan, pujant per la riera de Mataró, em vaig creuar amb l'amic José Luis López Bulla, secretari general de la CONC, que, com aquell que no diu res, de cop i volta em va etzibar: “Voleu anar, tu i la Carme, a Iugoslàvia?”

Gairebé sense adonar-nos-en ens vam trobar, el 9 d'octubre, a l'andana de l'estació del Clot amb Santi Marimon, economista, i Jordi Santolaria, que esdevindria responsable de finances de la CONC, ambdós de Comissions Obreres, i tots junts vam formar la delegació del sindicat en aquell viatge a l'antiga Iugoslàvia, via París. El cap de la delegació seria l'Ángel Rozas. Efectivament, en aquesta capital vam contactar amb l'Ángel, que llavors formava part de la delegació permanent del nostre sindicat a l'exterior i, com a tal, ens va acompanyar a la visita en correspondència amb la invitació que ens van fer els sindicats iugoslavs. Vam restar a París dos dies, en espera del visat que ens van facilitar a l'ambaixada iugoslava, per tant, abans d'agafar l'avió vam tenir temps de visitar la ciutat i de gaudir de la

cuína de la Carne, la dona de l'Àngel, a la taula del menjador d'aquell pis minúscul, amb el bany comunitari al replà de l'escala, a la *banlieue* de París, on vivia el matrimoni i que l'oferien generosament a tots els sindicalistes que ho necessitessin, principalment els que fugien de la repressió franquista.

Vam aterrar a l'aeroport de Belgrad, on ens van rebre funcionaris del sindicat iugoslau que ens van traslladar directament a l'Hotel Moscou, al centre de la ciutat. En adonar-se que la Carne i jo érem parella, ens van adjudicar una àmplia suite que, a banda del dormitori i el bany, disposava d'un salonet on cada nit, havent sopat, ens reuníem tots cinc, teòricament per avaluar la jornada.

Aquestes trobades acabaven sempre escoltant les històries que l'Àngel ens explicava amb aquell sentit de l'humor que aconseguia fer passar per trivals les experiències més dramàtiques, sense donar-se cap importància, i amb les quals tots acabàvem fent-nos un fart de riure. Ens va parlar de la seva infantesa treballant a les pedreres de Macael, de la seva arribada a Catalunya fugint de la misèria i del seu primer contacte amb el PSUC, on el militant que el va contactar es va espantar, ja que l'Àngel portava més d'un centenar de companys que ell havia aglutinat de la feina, a la construcció i al barri, i amb La Pirenaica com a referent. També ens va explicar com va aprofitar les possibilitats legals abans que ho decidís el PSUC, sent elegit jurat d'empresa fins a ser proposat, com és sabut, procurador a les Cortes pel

Tercio Sindical, enredant, fins i tot, al ministre Solís. Va parlar de la seva detenció i de les tortures que va rebre junt a Miguel Núñez, al qual no va reconèixer als passadissos de Via Laietana com a conseqüència de les pallisses que va rebre, com es va haver d'exiliar i el seu pas per la frontera, fent-se passar per un nen, aprofitant la seva curta alçada. Durant la visita que vam realitzar a diferents empreses, en un acte d'entrega de premis a estakhanovistes, en un sopar amb veterans brigadistes... ell es va mantenir sempre dintre l'ortodòxia, i es va guardar la sornegueria i la crítica cap al sistema per a les trobades vespertines a la nostra suite.

Per a nosaltres, que llavors érem uns *pipiolos*, aquelles experiències explicades per aquell home petit el convertiren en un gegant, i per sempre més va ser un referent al qual sempre recordarem amb admiració.

L'Àngel de la guarda de la memòria de CCOO

Andreu Mayayo

L'Àngel Rozas era un seductor. La seva capacitat per engrescar-te en diversos projectes era prodigiosa. I ho feia amb un somriure solar irresistible. Tenia una obsessió per la formació i, molt especialment, sindical i política. En aquest sentit, va ser un mestre de sindicalistes excel·lent i l'impulsor d'un dels projectes més sòlids i útils de la CONC: la Fundació Cipriano García i l'Arxiu Històric, amb un lema que caldria tenir sempre ben present “Recuperar la nostra memòria, preservar la nostra història.” Un arxiu que avui no és tan sols indispensable per a l'estudi del moviment obrer, sinó per al coneixement de l'antifraquisme a Catalunya. No hi ha tesi doctoral ni treball de recerca acadèmic que no inclogui la referència als seus fons.

La tasca de l'Àngel Rozas en la recuperació documental és titànica, fins i tot més enllà de l'organització sindical, com ara els papers (i els expedients!) dels advocats laboralistes. No sempre el moviment obrer —i menys en clandestinitat— ha deixat rastre escrit. Per aquest motiu, va esperar la creació

d'un arxiu de fons orals d'una gran riquesa, plena de matisos, de sindicalistes d'arreu del país. Un arxiu, però, no són tan sols documents de tot tipus, sinó activitat de recerca, d'estudi i de reflexió.

L'Àngel Rozas era de la fornada dels dirigents comunistes que van dur a la pràctica la idea força de l'aliança de les forces del treball i de la cultura. M'ho recordava amb una fermesa i una convicció total i absoluta. Li preocupava l'allunyament de la universitat del sindicat i tenia una idea per tornar a construir ponts de coneixement i de combat. Per a Rozas, convé subratllar, no hi havia lluites compartides, sinó comunes.

La seva idea era crear una revista d'història catalana, que batejaria amb el nom de *Segle XX*, com una plataforma entre el món universitari i el món sindical. I se'n va sortir, amb l'ajut d'un altre malaguanyat company, Simón Rosado, i la complicitat de Javier Tébar. D'aquesta manera, va posar a les meves mans la seva darrera criatura, que, a hores d'ara, ja ha entrat en la segona dècada i gaudeix d'un creixement de lectors envejable. Tot plegat, em recordava la creació de la revista *Nous Horitzons*, amb la qual el partit dels treballadors ofería un instrument de difusió de pensament als intel·lectuals antifranquistes catalans. I recordava l'advertiment que sempre deixava anar en Josep Fontana quan coincidíem en algun acte al local del sindicat: "Al Rozas no li pots dir que no".

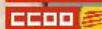
Vaig poder baixar de visita a l'infern dels calabossos de Via Laietana de la mà de l'Àngel Rozas, un detingut habitual de finals dels cinquanta a finals dels seixanta. Aquell dia vaig assistir a una classe pràctica excepcional mentre explicava com havia estat torturat sistemàticament. La maldat viu entre nosaltres i no té límits.

mha

fundació
cipriano
garcía

L'any 2010 Àngel Rozas va proposar una de les moltes iniciatives que va impulsar des de la Fundació Cipriano García des que la presidia. En aquesta ocasió ens va parlar de posar en marxa una nova col·lecció de divulgació històrica basada en les recerques que es feien sobre temàtiques relacionades amb el sindicalisme de classe i la història del treball a Catalunya. S'entenia que era una manera de difondre la història social obrera i alhora posar en valor els fons documentals que es preservaven a l'Arxiu Històric de CCOO de Catalunya, posat en marxa el hivern de 1990. Aleshores es va obrir la col·lecció Materials d'Història de l'Arxiu.

Poc podia imaginar Rozas que, passat 10 anys, el número 9 de la Materials d'Història de l'Arxiu recollís un conjunt de textos que són mirades sobre el propi Àngel Rozas sota el títol "La dignitat obrera" i que és el que teniu a les vostres mans per divulgar l'esforç col·lectiu que un conjunt de dones i homes -provinents d'"una estirp de titans" com va dir el poeta de Roda de Ter, Miquel Martí Pol- vam fer per empènyer la Història en la direcció d'una societat més justa, lliure i igual.